

Janne Konttila & Joni Hannula

HYVÄÄ KOHTELUA KOSKEVA SUUNNITELMA

Lasten osallistaminen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman kehittämisprosessiin

Opinnäytetyö

**LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU & CENTRIA-AMMATTIKORKEA-
KOULU**

Sosiaalialan koulutus

Huhtikuu 2025

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

Lapin ammattikorkeakoulu ja Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Huhtikuu 2025	Tekijä/tekijät Janne Konttila ja Joni Hannula
Koulutus Sosionomi AMK		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi HYVÄÄ KOHTELUA KOSKEVA SUUNNITELMA – Lasten osallistaminen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman kehittämisprosessiin		
Työn ohjaaja Anne Jaakonaho ja Susanna Helavirta		Sivumäärä 35 + 2
Työelämäohjaaja Mari Rytty		
<p>Opinnäytetyön tilaajana oli valtakunnallinen lastensuojelupalveluita tarjoavan organisaation sijaishuollon erityistason yksikkö. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää toimintamalli, jonka avulla kyseiseen sijaishuollon yksikköön päivitettäisiin hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Tavoitteena oli, että yksikköön sijoitetut lapset osallistuisivat laatimaan yhdessä hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa toiminnallisilla menetelmillä.</p> <p>Uutta hyvän kohtelun suunnitelmaa laadittiin yhdessä lasten kanssa työpajoissa, joiden lopputuloksena syntyi ”hyvän kohtelun puu”. Hyvän kohtelun puu on maalattuna yksikön yhteisten tilojen seinälle keskeiselle paikalle kaikkien näkyviin. Hyvän kohtelun puun oksien lehdissä näkyy lasten omia kirjoituksia, joissa he kertovat mm. mitä heidän mielestään on hyvä kohtelu ja minkälainen on hyvä sijaishuollon yksikön ohjaaja. Koemme, että toiminnallisen opinnäytetyömme ansiosta yksikön työyhteisö sai paljon uutta ja tärkeää tietoa yksikön lasten näkemyksistä ja mielipiteistä sekä siitä, miten jatkossa hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatiminen kannattaa toteuttaa.</p> <p>Kehittämisprosessin tuloksena syntyi uusi toimintamalli päivittää hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa. Uuden toimintamallin mukaisesti hyvää kohtelua koskevan suunnitelman päivittämisen yhteydessä on tarkoitus pitää toiminnallisia työpajoja. Työpajoissa käydään läpi hyvää kohtelua koskevan suunnitelman periaatteet ja annetaan lapsille mahdollisuus osallistua sen päivittämiseen. Kehittämisprosessin tuloksena syntynyt hyvän kohtelun puu elää uusien lapsien ja ajatusten myötä jatkuvasti. Tämän kehittämisprosessin avulla päivitettiin myös työn tilaajan nykyistä hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa.</p> <p>Lähteinä opinnäytetyön tietoperustassa on käytetty lakeja, alan kirjallisuutta, ohjeistuksia ja artikkeleita.</p>		
Asiasanat Hyvä kohtelu, itsemääräämisoikeus, lastensuojelu, omavalvonta, osallisuus, osallisuuden tunne, sijaishuolto.		

ABSTRACT

Lapland University and Centria University of Applied Sciences	Date April 2025	Author Janne Konttila and Joni Hannula
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis GOOD TREATMENT PLAN - Involving children in the process of developing a plan for good treatment plan		
Lapland and Centria supervisors Anne Jaakonaho and Susanna Helavirta	Pages 35 + 2	
Instructor representing commissioning institution or company Mari Rytky		
<p>The thesis was commissioned by a special-level foster care unit of a national child welfare organization. The purpose of the thesis was to develop an operational model for updating the plan for respectful treatment in the residential care unit. The aim was for the children placed in the unit to participate in creating the plan together using functional methods.</p> <p>A new plan for good treatment was drawn up together with the children in workshops, which resulted in the “good treatment tree”. The good treatment tree is painted on the wall of the unit’s common areas in a central place visible to everyone. The leaves on the branches of the good treatment tree show the children’s own writings, in which they tell, among other things, what they think good treatment is and what a good foster care unit supervisor is like. We feel that thanks to our functional thesis, the unit's work community received a lot of new and important information about the views and opinions of the children in the unit and how to implement a plan for good treatment in the future.</p> <p>The development process resulted in a new operating model for updating the good treatment plan. According to the new operating model, it is intended to hold functional workshops in connection with the updating of the good treatment plan. The workshops will review the principles of a good treatment plan and give children the opportunity to participate in updating it. The good treatment tree that emerged as a result of the development work will live on with new children and ideas. With this development process we also updated the current plan for good treatment of the client.</p> <p>The sources used in the knowledge base of the thesis include laws, literature in the field, guidelines, and articles.</p>		

<p>Key words Good treatment, right to self-determination, child welfare, self-monitoring, implication, sense of belonging, foster care.</p>
--

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

HYVÄ KOHTELU

Hyvä kohtelu on jokaisen oikeus tulla arvostetuksi ja hyväksytyksi omana itsenään.

ITSEMÄÄRÄÄMISOIKEUS

Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan jokaisen ihmisen oikeutta yhdenvertaisuuteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen sekä siihen, kuinka ihminen saa päättää omista asioista ilman rajoittamista.

LASTENSUOJELU

Lastensuojelulla tarkoitetaan yhteiskunnan palvelutehtävää, jonka tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin.

OMAVALVONTA

Omavalvonnalla tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joilla palvelunjärjestäjä tai palveluntuottaja valvoo, seuraa ja arvioi omaa toimintaansa.

OSALLISUUS

Asiakkaan osallistuminen itseä koskeviin asioihin, kuten palvelun suunnitteluun, järjestämiseen ja arviointiin.

OSALLISUUDEN TUNNE

Tunne siitä, että ihminen voi itse vaikuttaa itseä koskeviin asioihin.

SIJAISHUOLTO

Sijaishuolto tarkoittaa sitä, että lapsen kasvatus ja hoito tapahtuu lapsen oman kodin ulkopuolella.

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITE JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ	4
2.1 Lähtökohdat ja tavoite.....	4
2.2 Toimintaympäristö.....	5
3 OMAVALVONTA JA HYVÄÄ KOHTELUA KOSKEVA SUUNNITELMA	8
4 LASTEN OSALLISUUS	12
5 OPINNÄYTETYÖN AIKATAULU, KEHITTÄMISTYÖN MALLI JA EETTISYYS	14
5.1 Opinnäytetyön aikataulu	14
5.2 Kehittämistyön malli.....	14
5.3 Eettisyys	16
6 TOIMINNALLISET TYÖPAJAT	18
6.1 Ensimmäinen työpaja	19
6.2 Toinen työpaja.....	22
6.3 Kolmas työpaja.....	24
6.4 Viimeinen työpaja	26
7 TYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	27
7.1 Tulokset.....	27
7.2 Johtopäätökset.....	33
8 POHDINTA	34
LÄHTEET	36

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kahden eri ammattikorkeakoulun opiskelijan toimesta. Toinen meistä opiskelee Centria-ammattikorkeakoulussa ja toinen Lapin ammattikorkeakoulussa. Me molemmat työskentelemme samassa valtakunnallisen lastensuojelualan toimijan sijaishuollon erityistason yksikössä ohjaajina. Opinnäytetyö toteutetaan työelämälähtöisesti, ja tarve tälle opinnäytetyölle tuli työnantajan tarpeesta. Tämä kaikki vahvistaa työelämäyhteyttä ja varmistaa, että opinnäytetyö pohjautuu käytännön tarpeisiin.

Opinnäytetyön taustalla vaikuttaa myös tekijöiden oma kiinnostus kehittää toimintamalleja, jotka parantavat lasten osallisuutta ja hyvinvointia lastensuojeluyksiköissä. Pyrkimyksenä oli luoda uusi toimintamalli hyvän kohtelun suunnitelman päivittämiseen, joka hyödyttää sekä lapsia että yksikön henkilöstöä. Opinnäytetyömme tavoitteena on siis päivittää yksikön nykyinen suunnitelma lapsia osalistaen ja luoda toimiva malli hyvää kohtelua koskevan suunnitelman vuosittaiseen päivittämiseen. Opinnäytetyö tehdään valtakunnallisen lastensuojelualan toimijan sijaishuollon yksikköön.

Tämän opinnäytetyön aihe valikoitui myös sen takia, että yksikössä oli ajankohtaista päivittää hyvää kohtelua koskeva suunnitelma ja osalistaa lapsia sen toteutukseen. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma on lastensuojelulain 61 b § (2019/542) vaatima suunnitelma jokaiseen lastensuojelulaitokseen. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma toimii osana omavalvontasuunnitelmaa. Yleisesti ottaen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatiminen on ajankohtainen aiheena myös sen vuoksi, että vuonna 2023 voimaantullessa sosiaali- ja terveydenhuollon valvontalaissa korostetaan omavalvonnan merkitystä ja tärkeyttä (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 2023/741 § 4).

Pohdimme tätä opinnäytetyötä suunnitellessamme, että opinnäytetyömme tulisi sisältämään niin tutkimuksellista, kuin myös toiminnallista tutkimusotetta. Tarkoituksenamme on tuottaa tuotos, mutta toteuttaessa kyseistä tuotosta tarvitsemme kuitenkin uutta tietoa, ja tämä herättikin kysymyksiä, onko opinnäytetyömme enemmän tutkimuksellinen vai toiminnallinen. Toiminnalliset ja tutkimukselliset opinnäytetyöt ovatkin monelta osin hyvin samankaltaisia keskenään, ja joskus niitä voi olla hankala erottaa toisistaan, koska molemmat sisältävät paljon samoja tunnuspiirteitä. Molemmissa on tietty tietoperusta, toimijat, menetelmät, materiaalit ja aineistot sekä tulos tai tuotos.

Keskeisin ero toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön välillä on siinä, että tutkimuksellisessa työssä pyritään tuottamaan uutta tietoa ja toiminnallisessa työssä on tarkoitus tuottaa jonkinlainen tuotos, kuten esimerkiksi opas, esite tai perehdytyskansio. (Salonen 2013, 5–6, 13.) Opinnäytetyöllämme on tarkoituksenaan tuottaa tuotos, joka tässä tapauksessa on hyvää kohtelua koskevan suunnitelman päivittäminen. Opinnäytetyömme on siis toiminnallinen ja kehittämispainotteinen, jonka on tarkoitus palvella toimeksiantajan esittämiä tarpeita. Työelämästä saatu aihe tukee myös meidän omaa ammatillista kasvuamme. Ja vaikkakin toiminnallisessa opinnäytetyössämme syntyy ikään kuin uutta tietoa, tarkoitus ei kuitenkaan ole analysoida saatua tietoa, vaan saadun tiedon avulla tuotetaan tuotos.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu täsmällinen suunnitelman teko, tietyt toimintaehdot ja tavoitteet sekä aikataulutettu toiminta ja tiimityö (Vilka & Airaksinen 2003, 17). Opinnäytetyön myötä opimmekin paljon projektinhallintaa sekä etsimään ratkaisuja työelämänlähtöisiin ongelmiin ja haasteisiin.

Opinnäytetyössä käytetään keskeisiä käsitteitä, kuten osallisuus, lasten hyvinvointi, osallistavat menetelmät ja lastensuojelu. Nämä käsitteet ohjaavat toiminnallista prosessia ja päivitetyn hyvän kohtelun suunnitelman kehittämistä siten, että se vastaa paremmin lasten tarpeita ja toiveita.

Oma kokemuksemme sijaishuollon yksikön ohjaajina on osoittanut, että lasten osallisuus erityislaitos-hoidon erityisen tuen yksikössä voi olla haastavaa monista syistä. Haasteet liittyvät sekä yksilöllisiin kokemuksiin että ympäristöön. Sijoitetut lapset ovat voineet kokea pettymyksiä, kaltoinkohtelua tai laiminlyöntejä, ja tämä voi heikentää heidän kykyään luottaa aikuisiin ja osallisuuden mahdollisuuksiin. Heiltä voi puuttua turvallisuuden tunne, mikä vaikeuttaa avoimuutta ja halua vaikuttaa. Lapset saattavat kokea, että heidän mielipiteensä tai tarpeensa eivät ole aiemmin tulleet kuulluksi, mikä voi osaltaan lannistaa heitä osallistumasta. Alhainen itsetunto voi aiheuttaa lapsilla vaikeuksia luottaa siihen, että heidän ajatuksensa ovat arvokkaita. Heillä voi olla vahva käsitys, ettei omaan elämään juuri-kaan pystyisi vaikuttamaan. Säännöt tuovat turvaa ja ne osaltaan vaikuttavat tunteeseen pystyä vaikuttamaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024.) Tämän vuoksi osallistamme lapsia hyvän kohtelun suunnitelman päivittämiseen toiminnallisilla menetelmillä. Ajattelemme, että erilaiset toiminnalliset menetelmät voivat olla hyvä matalan kynnyksen keino vaikuttaa ja tuoda omia näkemyksiä esiin.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tarkoituksena on lasten itsemääräämisoikeuden tukeminen sekä yksikön yhteisten sääntöjen ja toimintatapojen selkiyttäminen ja avoimeksi tuominen. Suunnitelma voi hyvin laadittuna toimia parhaimmillaan rajoitustoimenpiteitä ehkäisevänä elementtinä ja se onkin yksi tarkoitus, johon suunnitelmalla pyritään. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2023a.)

Opinnäytetyön prosessi eteni PDCA-mallin mukaisesti. PDCA-malli on jatkuvan kehittämisen malli, jossa pyritään jatkuvasti kehittämään omaa toimintaa saadun palautteen perusteella (Flovio 2024). PDCA-mallin mukaiset toiminnot konkretisoituvat tässä opinnäytetyössä toiminnallisissa työpajoissa, joita järjestämme sijaishuollon yksikköön sijoitetuille lapsille.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT, TAVOITE JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2.1 Lähtökohdat ja tavoite

Sijaishuollon yksikössä, johon tämän opinnäytetyön toteutimme, on jo entuudestaan laadittu hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Toimeksiantajan toiveena kuitenkin oli, että sijaishuollon yksikön lapset osallistuisivat aktiivisemmin hyvää kohtelua koskevan suunnitelman päivittämiseen eikä se olisi vain heille etäinen asiakirja. Ymmärsimme, että tähän on tarve kehittää uusi toimintamalli, joka otettaisiin yksikössä käyttöön. Päätimme toteuttaa yksikön seinään maalattavan hyvän kohtelun puun, joka eläisi jatkuvasti lasten mielipiteiden mukaan ja hyvän kohtelun suunnitelma sekä ajatukset olisi helppo näin tuoda näkyväksi henkilökunnalle ja yksikön uusillekin lapsille. Yksikköön sijoitetut uudet lapset pääsisivät heti halutessaan tuomaan omia ajatuksiaan puun lehdille.

Puuta alettiin työstämään yhdessä lasten kanssa maalailten ja askarrellen. Työpajoja järjestimme neljänä eri kertana. Työpajoissa keskustelimme erilaisista teemoista, jotka valikoituivat hyvän kohtelun suunnitelman sisällön vaatimuksien mukaan. Keskustelimme esimerkiksi itsemääräämisoikeudesta, rajoitustoimenpiteistä ja muutoksen haku mahdollisuudesta. Työpajoissa hyödynsimme PDCA-mallia, jossa toimintaa pyrittiin jatkuvasti kehittämään lapsilta ja ohjaajilta saatujen palautteiden pohjalta.

Osallistutimme työssämme lapsia ikään kuin tiedon tuottamiseen toiminnallisen menetelmän avulla ja tällöin meidän oli tärkeää huomioida, että suunnittelu, kysymysten asettelu, vastausten analysointi ja johtopäätösten tekeminen tapahtuu lapsilähtöisesti. Lapsinäkökulmaisessa tiedonhankinnassa on oleellista lapsilta saatu tieto. On kuitenkin myös tärkeää huomioida, että lapsilta saatu tieto tulee osata yhdistää ammattilaisten tietoon, jotta vastavuoroisuus ja yhteisymmärrys on mahdollista. (Karlsson & Karimäki 2012, 24.) Lasten näkökulmat ja lapsilähtöisyys nousee tässä opinnäytetyössä erityiseen asemaan.

Toiminnallisissa työpajoissa esitimme lapsille apukysymyksiä tukeaksemme heidän omaa pohdintaansa ja mielipiteiden esille tuomista liittyen hyvää kohtelua koskevaan suunnitelmaan. Kysyimme lapsilta mm. mitä heidän mielestään on hyvä kohtelu, minkälainen on hyvä ohjaaja, miten lasten mielestä voidaan vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä sekä mitkä asiat lapset kokevat sellaisina, joista heidän tulisi itse saada päättää.

Toimeksiantajan toiveena oli, että uusi hyvää kohtelua koskeva suunnitelma olisi nimenomaan jotain muuta kuin tylsältä vaikuttava mustavalkoinen asiakirja, joten hyvän kohtelun puu antoikin mielestämme tähän hyvän piristävän uudistuksen. Tarkoitus olisi, että toteutustapa, jolla tämän työn toteuttamme, tulisi myös pysyväksi ratkaisuksi tässä kyseisessä sijaishuollon yksikössä. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma tulee kuitenkin päivittää säännöllisin väliajoin. Tämä oli myös opinnäytetyömme toimeksiantajan toive. Toimeksiantajamme toi myös esiin, että opinnäytetyötämme voisi hyödyntää jatkossa mahdollisesti myös muissa tämän kyseisen organisaation lastensuojeluyksiköissä.

2.2 Toimintaympäristö

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimii lastensuojelun työkenttä ja erityisesti lastensuojelun sijaishuolto. Sijaishuollon yksikkö, jossa tämän opinnäytetyön toteutimme, on seitsemänpaikkainen erityistä tukea tarjoava erityislaitoshoidon yksikkö. Tämä yksikkö on osa valtakunnallisen lastensuojelun sijaishuollon palveluita tarjoavan toimijan kokonaisuutta. Yksikön toimintaan kuuluu lapsen kohtaaminen kokonaisvaltaisesti lapsen fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja kognitiivinen toimintakyky huomioiden. Yksikköön sijoitetut lapset voivat olla sijoitettuna avohuollon tukitoimin, kiireellisen sijoituksen tai huostaanoton perusteella. Lapsikohtaisia tavoitteita vastaava hoito- ja huolenpito sekä kuntoutus ovat toiminnan palvelun keskeisimpiä tarkoituksia.

Yleensä tähän kyseiseen yksikköön sijoitetuilla lapsilla on taustalla neuropsykiatrista oireilua ja/tai diagnoosi, psyykkisiä haasteita ja/tai psyykinen sairaus, tunnesäätelyn haasteita, ahdistuneisuutta, itsetuhoisuutta ja traumaperäisiä oireita. Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan yksikön henkilökunnan erityisosaamisella, ja henkilöstöstä löytyykin vahvaa erityisosaamista esimerkiksi psykiatrisesta hoitotyöstä. Ja koska kyseessä on erityisyksikkö, niin se näkyy myös henkilöstön vahvuudessa; yksikössä työskentelee yleensä päivävuorossa kolme ohjaajaa samaan aikaan seitsemää nuorta kohden. Yövuorossa työskentelee yksi ohjaaja. Yksikössä työskentelee eri sosiaali- ja terveysalan sekä nuoriso- ja kasvatusalan ammattilaisia, kuten sosionomeja, sairaanhoitajia, yhteisöpedagogeja, lähihoitajia ja nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajia. Lisäksi organisaatio kouluttaa työntekijöilleen erityisosaamista. Näillä koulutuksilla vastataan tämän kyseisen yksikön lasten ja nuorten erityishaasteisiin; tällaisia haasteita voi esimerkiksi neuropsykiatriset haasteet ja tunnesäätelyvaikeudet.

Koska kyse on lastensuojeluyksiköstä niin huostaanottotilanteessa ohjaudutaan asiakkaaksi sen mukaan, kuten lastensuojelulaissa on määritelty; lapselle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen

huolenpidossa tai kasvuolosuhteet vaarantavat lapsen terveyttä tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti omaa terveyttään esimerkiksi käyttämällä päihteitä. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 9:40.) Yksikköön voidaan sijoittaa lapsi myös kiireellisesti tai avohuollon tukitoimin. Kiireellisessä sijoituksessa tulee täyttyä edellä mainitut huostaanoton perusteet, mutta sijoitus voi kestää enintään 30 päivää, jonka jälkeen lapsen tilanne tulee arvioida uudelleen (Lastensuojelulaki 2007/417 § 8:38). Avohuollon tukitoimin tehdyssä sijoituksessa on kyse vapaaehtoisuudesta. Avohuollon tarkoituksena on mahdollisuuksien mukaan yhdessä vanhempien kanssa edistää lapsen hyvinvointia ja olla perheen tukena edistämässä heidän omia kasvatumahdollisuuksiaan. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 7:34.)

Lastensuojelun keskeinen tavoite on pyrkiä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia ja puuttumaan niihin mahdollisimman varhain. Ennaltaehkäisevä ongelmiin puuttuminen on lähtökohtaisesti muiden viranomaisten kuin lastensuojeluviranomaisten tehtävä. Lastensuojelun asiakkaaksi päätyminen tarkoittaa usein sitä, että tuen tarve on jo ilmeinen eikä ongelmiin ole välttämättä puututtu tai niitä ei ole havaittu tarpeeksi aikaisin. Mitä varhaisemmassa vaiheessa peruspalvelut tavoittavat lapsen tai lastensuojelun asiakkuus aloitetaan, sitä todennäköisemmin ongelmien kärjistymisen voidaan ehkäistä. (Araneva 2018, 54.)

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista, mutta tarpeen vaatiessa lapsen ja perheen kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempien kasvatustehtävää sekä tarjottava tarpeellista apua riittävän varhain (Lastensuojelulaki 2007/417 § 1:2). Hyvinvointialueella on myös velvollisuus ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu (Lastensuojelulaki 2007/417 § 7:34). Huostaanotto tulee ajankohtaiseksi vasta silloin, kun lapsen huolenpidossa tai kasvuolosuhteissa ilmenee vakavia puutteita tai jos lapsi vaarantaa omaa terveyttään esimerkiksi päihteillä tai tekee muita kuin vähäisenä pidettäviä rikoksia. On kuitenkin tärkeää muistaa, että huostaanottoon ei voida ryhtyä ennen kuin, avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet epäsoviviksi tai riittämättömiksi. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 9:40.)

Lapsen huostaanotto ja sijoittaminen on hyvin mutkikas prosessi, jossa on mukana neljä tärkeää osatekijää. Lapsen biologiset vanhemmat ja sisarukset, lastensuojelun sosiaalityöntekijät, sijoituspaikan aikuiset sekä lapsi itse muodostavat yhdessä ryhmän, jonka tärkeimpänä keskipisteenä on tietysti lapsi itse. Myös eri alojen ammattilaiset yhdessä sosiaalityöntekijöiden kanssa hoitavat sijoitetun lapsen asioita. (Tervonen-Arnkil & Sinkkonen 2015, 148.) Lastensuojelulaissa on erikseen määritelty se, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on työssään käytettävissä moniammatillista asiantunte-

musta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijällä on moniammatillisen yhteistyön tuloksena käytettävissä lapsen kasvun ja kehityksen, terveydenhuollon sekä lainopillista asiantunte-
musta. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 3:14.)

Sijoitustilanteessa lasta ja vanhempia ja heidän mielipiteitään sijoitukseen kuullaan lähtökohtaisesti aina. Jos kuuleminen vaarantaa lapsen kasvua tai kehitystä, voidaan kuuleminen jättää tekemättä. Täl-
löin tulee kuitenkin tehdä asiasta kirjallinen päätös. Lapsen vanhemmilla ja 12 vuotta täyttäneellä lap-
sella on oikeus vastustaa sijoitusta. Vastustaessa sijoitusta asian käsittely siirtyy hallinto-oikeudelle.
Päätettäessä huostaanoton lopettamisesta asianosaisia ja kuultavia ovat siten 12 vuotta täyttäneen lap-
sen, lapsen huoltajan ja vanhemman lisäksi ne henkilöt, jotka ovat vastanneet lapsen hoidosta ja huo-
lenpidosta. (Lastensuojelulaki 417/2007 9:42–43 §.)

3 OMAVALVONTA JA HYVÄÄ KOHTELUA KOSKEVA SUUNNITELMA

Omaavonnalla tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joilla palvelunjärjestäjä tai palveluntuottaja valvoo, seuraa ja arvioi omaa toimintaansa. Asiakkaiden yhdenvertaisuus ja palvelujen turvallisuus, saatavuus, jatkuvuus sekä laatu ovat kaikki niitä seikkoja, joita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajat omaavonnallaan pyrkivät varmistamaan. Palvelujen lainmukaisuus ja erilaisten sopimuksien noudattaminen ovat myös asioita, joita omaavonnassa tulee huomioida ja valvonnan ensisijainen muoto on nimenomaan omaavonta. Ennakoiva ja aktiivinen toiminta ovat osa hyvää omaavontaa, sillä ne mahdollistavat epäkohtien ja riskitilanteiden huomioimisen. (Valvira 2024a.) Lastensuojelulaitoksissa omaavonnasta voi parhaimmillaan kehittyä työkalu, jolla edistetään avointa ja luottamuksellista toimintakulttuuria, joka antaa mahdollisuuden puuttua ja käsitellä hyvinkin vaikeita lastensuojeluyksikön toimintaan liittyviä mahdollisia epäkohtia (Hoikkala & Pollari 2019, 3).

Kaikkia julkisia ja yksityisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajia veloitetaan vuonna 2024 voimaan tulleen valvontalain perusteella laatimaan ja myös julkaisemaan palveluyksikkökohtaisen omaavontasuunnitelman. Palveluntuottajan tulee kuvata omaavontasuunnitelmassa kaikki palvelujen tuottamiseen liittyvät riskit. Henkilöstön ja palveluntuottajan tulee varmistaa ja valvoa palvelujen asianmukaisuutta, laatua, turvallisuutta ja asiakastyöhön osallistuvan henkilöstön riittävyyttä. (Valvira 2024b.)

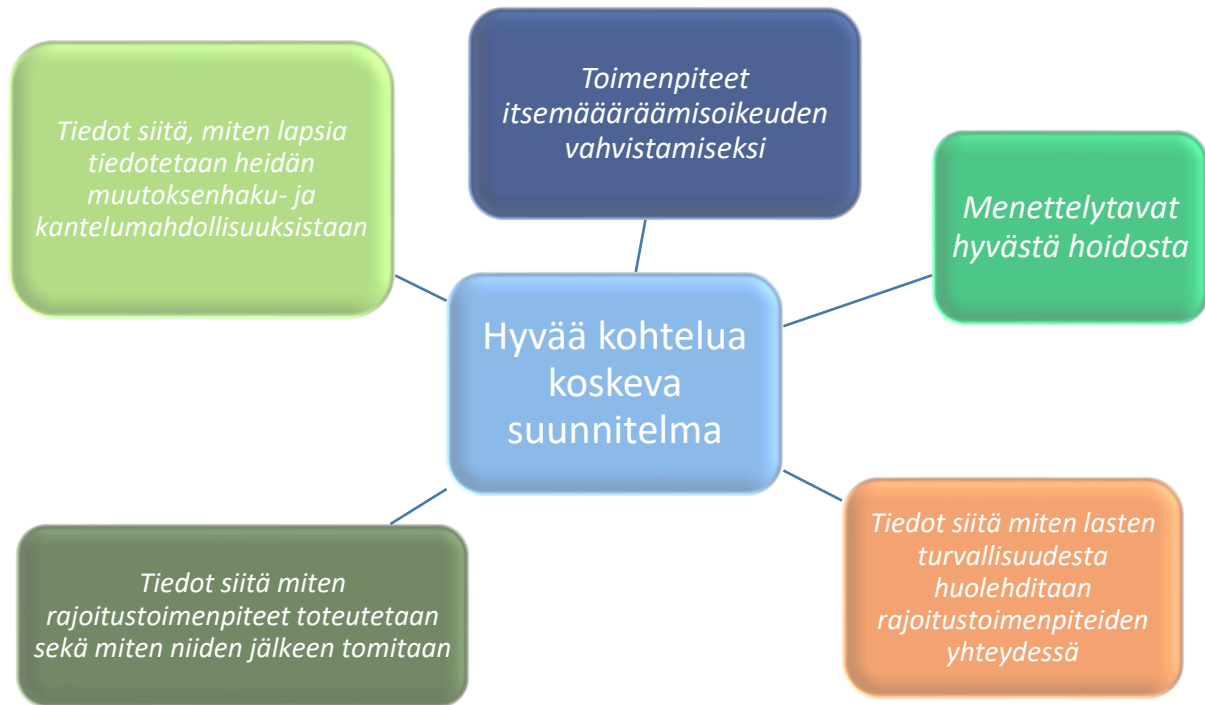
Tavoite olisi, että erilaisissa palveluyksiköissä omaavonnan sisältö suunnitellaan ottaen huomioon kyseisen toiminnan luonne ja erityispiirteet. Laki määrittelee asettamaan vähintään minimitavoitteet toiminnalle, mutta jos puhutaan hyvästä laadusta, niin minimi ei yleensä riitä. Tämän vuoksi esimerkiksi lastensuojeluyksiköissä olisikin erityisen tärkeää, että lapset itse myös osallistuisivat palvelun laadun ja omaavonnan sisällön määrittelyyn. (Hoikkala & Pollari 2019, 3.) Suomessa lastensuojelupalveluita tuottavan lastensuojelulaitoksen tuleekin laatia osaksi omaavontasuunnitelmaa myös hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, jonka laatimisessa on otettava huomioon myös lasten mielipiteet ja näkemykset (Lastensuojelulaki 2007/417 § 4:20).

Toteutettaessa lastensuojelua on lapsen osallisuus huomioitava selvittämällä lapsen toivomukset ja mielipide. Nämä tulee huomioida palveluja toteutettaessa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Toivomukset ja mielipiteet voidaan lastensuojelulain perusteella jättää huomioimatta ainoastaan silloin, jos

niistä katsotaan aiheutuvan lapselle vaaraa tai jotain sellaista, mikä vaarantaisi lapsen kehitystä. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 4:20.)

Lastensuojelulaitoksissa yksi konkreettinen keino tuoda esiin ja varmistaa sijoitettujen lasten osallisuus on laatia hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Lastensuojelulaissa määrätäänkin, että Suomessa jokaisen lastensuojelupalveluita tuottavan lastensuojelulaitoksen tulee laatia kyseinen suunnitelma osana omavalvontasuunnitelmaa. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 4:20.) Kyse ei siis ole vapaaehtoisesta toiminnasta, vaan Suomessa laki varmistaa ja turvaa tällä tavoin sen, että sijoitettujen lasten osallisuus toteutuisi mahdollisimman hyvin.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tulee sisältää tiedot toimenpiteistä lasten ikätasoisesta itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi sekä tiedot menettelytavoista ja sellaisesta hyvästä hoidosta, jotta lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin toteutuisi. Suunnitelma tulee pitää sisällään myös tiedot siitä, miten rajoitusten käytön yhteydessä tai väkivallan uhkaa sisältävissä tilanteissa huolehditaan kaikkien toimintayksikössä olevien lasten turvallisuudesta sekä myös kaikkien niiden turvallisuudesta, jotka työskentelevät tai oleskelevat yksikössä. Se, miten lastensuojelulaissa määritetyt rajoitustoimenpiteet toteutetaan, tulee olla selvitettyä hyvää kohtelua koskevassa suunnitelmassa. Siinä tulee myös olla selvitettyä se, missä tilanteissa niitä voidaan käyttää sekä myös se, mitkä ovat toimintatavat rajoitusten jälkeen. Lopuksi suunnitelmassa täytyy olla vielä määriteltyä, kuinka lapsille kerrotaan heidän mahdollisuksistansa muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksiin. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11:61b.)

KUVIO 1. Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisältö

Lastensuojelulaissa sanotaan, että lapsille on annettava mahdollisuus osallistua ja sanoa mielipiteensä hyvän kohtelun suunnitelmaa laadittaessa ja tarkistettaessa. Lapsille on siis annettava mahdollisuus osallistua kyseisen suunnitelman laatimiseen. Suunnitelman tultua valmiiksi on se myös käytävä läpi yhdessä yksikköön sijoitettujen lasten kanssa. Suunnitelman tulee olla tämän jälkeen myös kaikkien nähtävillä yksikössä ja se tulee vielä erikseen lähettää yksikköön sijoitettujen lasten sijoituksesta vastaaville hyvinvointialueille sekä lasten vastaaville sosiaalityöntekijöille. Suunnitelma kuuluu lain mukaan myös tarkistaa ja arvioida vuosittain. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11:61b.)

Itsemääräämisoikeuden tukeminen sekä yhteisten toimintatapojen ja sääntöjen esille tuominen ovat hyvän kohtelun suunnitelman keskeisimpiä tarkoituksia. Suunnitelma voi kuitenkin toimia myös hyvänä koulutuksellisenä työkaluna henkilöstölle sekä se voi lisätä avointa ja kehittävää kasvatuksellista keskustelua lasten ja yksikön aikuisten välille. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2023a.) Avoin keskustelu lastensuojelualalla työskentelevien aikuisten kesken, mutta myös sijoitettujen lasten kanssa onkin ehdottoman tärkeää. Lastensuojelualalla työskennellään sellaisten asioiden kanssa, joihin jokainen työntekijä sekä lapsi helposti tuo mukaan itselle omasta kokemusmaailmasta omaksutut tavat toimia ja ajatella. Voi olla esimerkiksi hyvinkin paljon erilaisia näkemyksiä siitä, miten erilaiset ristiriitatilanteet tulisi ratkaista. Paljon puhutaan myös maalaisjärjen käytöstä, mutta siitäkin voi olla niin monenlaista

eri käsitystä jokaisella meistä. Avoin keskustelu ja yhteisistä pelisäännöistä sopiminen on siis ehdottoman tärkeää, jotta toivotunlainen lopputulos saavutetaan ja vieläpä hyvässä yhteisymmärryksessä.

4 LASTEN OSALLISUUS

Yksinkertaisimmillaan osallisuuden voidaan ajatella tarkoittavan sitä, että ihminen tulee kuulluksi. Kuulluksi tuleminen voi näyttäytyä erilaisina tekoina ja tunteina. Osallisuuden tunteen ihminen voi kokea esimerkiksi siitä, kun hän tuntee kuuluvansa johonkin yhteisöön ja jossa hän voi myös vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Lapsen näkökulmasta osallisuus voitaisiin ajatella, että nuoresta iästään huolimatta yksilö nähtäisiin kuitenkin oman elämänsä ja arkensa asiantuntijana. Tarvitaan siis aitoa kiinnostusta kaikissa vuorovaikutustilanteissa nuorten kanssa, kun suunnitellaan vaikkapa erilaisia kunnan palveluita ja toimintaa. (Lettenmeier, Palamaa, Teerijoki & Vuojakoski 2019.)

Yhtenä konkreettisenä tavoitteena nuorten osallisuutta edistäessä tulisi olla erilaisten mielipiteiden esille tuominen. Tulisi miettiä, mitkä ovat sellaisia menetelmiä, joihin lasten on helppo osallistua ja, että millä tavoin lasten ääni saadaan kuuluviin. Samalla kun lapsille tarjotaan mahdollisuuksia vaikuttaa, oppivat he myös tärkeitä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lasten kokemukset osallistumisesta sitouttavat heitä yhteiseen toimintaan ja sen myötä myös olemaan osa yhteiskuntaa. (Lettenmeier, Palamaa, Teerijoki & Vuojakoski 2019.) Lasten osallisuuteen voidaan merkittävimmin vaikuttaa suoraan heidän omassa kasvu- ja kehitysympäristössään, kuten esimerkiksi lastensuojelussa. Tilanteet, joissa lapsi tulee aidosti kuulluksi mahdollistavat hänelle tilan, jossa hän tulee kuulluksi aitona omana itsenään ja arvokkaana vaikuttajana omiin asioihin omassa yhteisössä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023b.)

Lapsen edun mukaisesti toimiminen lasta koskevissa asioissa on lastensuojelun lakisääteinen ja moraalinen velvollisuus. Lapsen edun turvaamiseksi tehtyä työtä voi myös lapsi itse olla mukana määrittelemässä ja arvioimassa. Tällöin puhutaan lapsen osallisuudesta. Osallisuus on liittymistä ja kuulumista johonkin yhteisöön, jossa voidaan vaikuttaa omiin sekä yhteisön asioihin. Ihmisen identiteetin kehittämisen kannalta on tärkeää, että hän saa olla mukana käsittelemässä asioita, jotka ovat itselle merkityksellisiä. (Bardy 2013, 149.) Lastensuojelulaitoksissa lasten osallisuutta voidaan edistää jakamalla lapsille tietoa lastensuojeluyksikön arjesta ja sen toiminnasta kaikkine osa-alueineen. Kaikilla merkittäville tiedoilla voi olla iso vaikutus siihen, kuinka lapset kokevat oman osallisuutensa. Väärä tieto ja tietämättömyys kasvattavat epäluottamusta ja nostattavat konfliktiherkkyyttä. (Hoikkala & Pollari 2019, 26.)

Osallisuus nostetaan merkittävästi esiin myös sosiaalihuoltolaissa. Yksi sosiaalihuoltolain ja nimenomaan asiakkaan asemasta ja oikeuksista koskevan lain valmistelussa ollut keskeinen periaate on asiakaslähtöisyys. Jokainen asiakas tulee kohdata ihmisarvoisena yksilönä, ja tämä on koko sosiaalihuollon toiminnan arvoperusta. Keskeistä on, että palveluja järjestetään asiakkaan tarpeisiin toimiviksi ja että asiakas osallistuu myös itse palvelutoiminnan suunnitteluun. Asiakaslähtöisyys ei voi toteutua, ellei asiakas saa tietoa omista oikeuksistaan, eikä hänen yksilöllistä tilannettaan huomioida. Asiakaslähtöisessä toiminnassa on myös erityisen tärkeää se, että palvelutoiminta alkaa aina asiakkaan esittämistä asioista. Näiden kaikkien asioiden toteutuminen edellyttää toimivaa vuoropuhelua ja yhteisymmärrystä palveluntarjoajan ja asiakkaan välillä. Hyvä palvelu ja kohtelu ovat myös seikkoja, joita ei sovi unohtaa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 16.)

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada laadukasta sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman minäänlaista syrjintää. Asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon sosiaalihuoltoa toteutettaessa sekä hänen itsemääräämisoikeuttaan on kunnioitettava. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista § 2:4, § 2:8.)

Yksikössämme säännöllisesti pidettävä niin kutsuttu heimoneuvosto on lasten keskuudessa suosittu tapahtuma. Siinä lapset saavat esittää toiveitaan ja oman mielipiteensä kuuluville. Neuvostossa käsiteltäviä asioita voi olla esimerkiksi ruokalista, johon lapset saavat esittää toiveitaan. Erilaiset tapahtumien järjestämiseen liittyvät toiveet sekä usein sovitaan yhteisistä säännöistä liittyen yksikön arkeen. Osallisuuteen liittyviä keskusteluja käydään yksilöllisesti päivittäin, mutta kokemuksemme mukaan isomassa ryhmässä lapset tuovat näkemyksiään rohkeammin esille. Pidämme tätä tärkeänä keinona osallistaa jokaista lasta yhteisiin päätöksiin. Tämä kokemuksemme oli kantavana ajatuksena tätä opinnäytetyötä suunniteltaessa.

5 OPINNÄYTETYÖN AIKATAULU, KEHITTÄMISTYÖN MALLI JA EETTISYYS

5.1 Opinnäytetyön aikataulu

Idea tähän opinnäytetyöhön syntyi keväällä 2024, kun työnantajamme esitti toiveen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman päivittämisestä. Päätimme tarttua tähän projektiin. Opettajien hyväksyessä opinnäytetyömme idean, emme alkaneet kuitenkaan vielä aikataulullisista syistä työstämään varsinaista suunnitelmaa. Molemmilla meillä oli paljon muita opintojaksoa työstettävänä samaan aikaan, joten päätimme, että alamme toteuttamaan opinnäytetyön suunnitelmaa syksyllä 2024. Suunnitelimme, että opinnäytetyön suunnitelmavaiheen jälkeen alkaisimme toteuttaa varsinaista toteutusvaihetta heti tammikuun alussa 2025. Tästä aikataulusta jouduimme hieman joustamaan ja pääsimme loppulta työstämään varsinaista opinnäytetyötä vasta tammikuun loppupuolella.

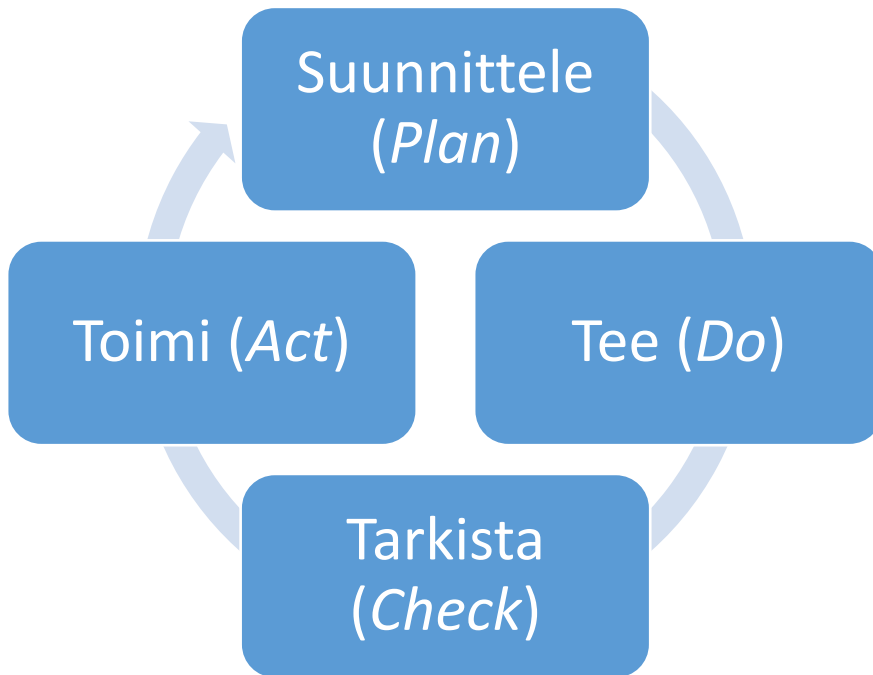
Opinnäytetyömme toiminnallisiin osuuksien toteuttamiseen ja opinnäytetyön raportin kirjoittamiseen varasimme alun perin aikaa reilu kolme kuukautta. Suunnitelmavaiheen venyessä meille jäikin raportin kirjoittamiseen ja toiminnallisten osuuksien toteuttamiseen aikaa ainoastaan hieman reilu kaksi kuukautta. Kiireellisestä aikataulusta huolimatta pääsimme tavoitteeseen, joka oli opinnäytetyön raportin loppuun saattaminen maaliskuun 2025 loppuun mennessä.

5.2 Kehittämistyön malli

Opinnäytetyömme eteni niin kutsutun PDCA-mallin mukaisesti. PDCA-malli on tunnettu nelivaiheinen menetelmä, jota käytetään erilaisten prosessien ja menetelmien kehittämiseen. PDCA-mallista on käytetty myös nimitystä Demingin ympyrä ja Shewhartin ympyrä. PDCA-menetelmä auttaa organisaatioita testaamaan ja kehittämään esimerkiksi erilaisia toimintamalleja. PDCA-mallia hyödynnetään monissa ja hyvinkin erilaisissa toimintaympäristöissä ja mielestämme se sopii hyvin myös meidän toiminnalliseen opinnäytetyöhömme kuvastamaan prosessia, minkä toteutamme kehittääksemme organisaation yhtä tehtävää, jota tulee toteuttaa säännöllisesti. (Flovio 2024.)

PDCA-mallin ideana on erilaisten prosessien, tuotteiden ja palveluiden jatkuva parantaminen. Se perustuu yksinkertaiseen ja toimivaan nelivaiheiseen periaatteeseen. PDCA-lyhenne tulee sanoista “Plan”, “Do”, “Check” ja “Act”, eli suomennettuna “suunnittele”, “tee”, “tarkista” ja “toimi”. Näihin

neljään sanaan perustuu siis PDCA- mallin mukaiset työvaiheet. Ensimmäisessä vaiheessa kerätään tietoa nykytilasta ja suunnitellaan toimenpiteitä, jotka johtavat haluttuihin lopputuloksiin. Toisessa vaiheessa toteutetaan suunnitelma. Kolmanneksi tarkistetaan ja arvioidaan lopputuloksia. Neljännessä ja viimeisessä vaiheessa toteutetaan tarvittavat ja korjaavat toimenpiteet. Tämän jälkeen PDCA-mallin mukainen prosessi aloittaa kiertokulkunsa alusta ja näin projekti pääsee kehittymään jatkuvasti. (Flovio 2024.)

KUVIO 2. PDCA-malli.

Opinnäytetyössämme PDCA-toimintamalli näyttäytyy siten, että me ensin suunnittelemme lapsille järjestettävän työpajan, eli tällöin olemme PDCA-mallin mukaisesti suunnittelu (Plan) vaiheessa. Suunnittelun jälkeen toteutamme työpajan suunnitelman mukaisesti (Do). Työpajojen jälkeen pyydämme työpajoihin osallistuneilta lapsilta palautetta, jolloin käytännössä tarkistamme (Check) työpajojen toimivuuden. Lopuksi saadun palautteen perusteella kehitämme mahdollisia epäkohtia ja pyrimme huomioimaan ne tulevissa työpajoissa, eli tällöin me olemme PDCA-mallin lopussa (Act). Tämän jälkeen suunnittelemme kokonaan uuden työpajan ja näin ollen PDCA-mallin mukainen jatkuvan kehittämisen periaate toteutuu (KUVIO 1).

5.3 Eettisyys

Suomessa ensimmäisen kansallinen ohje humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista julkaistiin vuonna 2009 tutkimuseettisen neuvottelukunnan toimesta. Lähes kaikilla tieteenaloilla toimivat ammattikorkeakoulut, yliopistot ja tutkimuslaitokset olivat sitoutuneet näihin ohjeisiin vuoteen 2019 mennessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 4.)

Tutkittavien henkilöiden luottamus tutkijoihin ja tieteeseen on ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen lähtökohta. Ja jotta luottamus säilyy, on tutkimuksiin osallistuvien ihmisten oikeuksia ja ihmisarvoa kunnioitettava. Eri ihmisten erilaiset reaktiot ja tunteet vuorovaikutustilanteissa, joita myös normaalisti koetaan ihan päivittäin ovat sallittuja myös tutkimustilanteissa. On kuitenkin vältettävä aiheuttamasta tarpeetonta haittaa tutkittavalle ja tähän voi auttaa esimerkiksi se, että tutkija tutustuu etukäteen tutkittavan historiaan, yhteisöön ja kulttuuriin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8.) Tässä tapauksessa, kun me molemmat opinnäytetyön toteuttajat ovat tuttuja sijoitetuille lapsille, voidaan ajatella, että luottamuksen saavuttaminen toiminnallisissa tilanteissa on helpompaa verrattuna tilanteeseen, jossa osapuolet ovat täysin tuntemattomia keskenään.

Huomioitavaa alaikäisten kanssa työskennellessä on se, että tutkimuksesta tai opinnäytetyöstä tulee antaa tietoa lapsille sillä tavoin, että he ymmärtävät sen. Lapsia tulee myös tiedottaa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Huomioitavaa on myös se, että jos alaikäinen on täyttänyt 15 vuotta, tutkimukseen osallistumiseen riittää hänen oma suostumuksensa ja alle 15-vuotiaan kohdalla tutkimukseen osallistumisesta päättää ensisijaisesti lapsen vanhemmat. 15 vuotta täyttäneen kohdalla vanhempia tulee myös informoida tutkimuksesta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 9.) Nämä seikat huomioiden puhuimmekin toiminnallisissa työpajoissa hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta lapsille niin, että he ymmärtäisivät paremmin mistä kyseisessä suunnitelmassa on kyse. Kerroimme, kuinka hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tarkoituksena on toimia yksikön ohjaajille ikään kuin ohjeistuksena sekä mitkä ovat sijaishuoltoyksikkömme yhteiset pelisäännöt. Kerroimme myös, kuinka kyseinen suunnitelma mahdollistaa saamaan paremmin lasten mielipiteet kuuluviin ja kuinka suunnitelma muistuttaa lapsia heidän oikeuksistaan. Sen sijaan, että olisimme kertoneet lapsille suoraan mitä esimerkiksi lastensuojelulaissa kerrotaan hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta ei olisi välttämättä ollut asianmukaista tiedottamista huomioiden lasten ikä. Tiedotimme yksikön lapsia suullisesti, mutta myös kirjeitse (LIITE1).

Informoimme myös asiaankuuluvalla tavalla tästä opinnäytetyöstä lasten lisäksi heidän vanhempiaan ja sosiaalityöntekijöitä. Yli 15-vuotiaiden lasten vanhemmille toimitimme informaatiokirjeet (LIITE 2), joissa kerroimme opinnäytetyöstä, sen tarkoituksesta ja siitä, miten heidän lapsensa mahdollisesti osallistuisi tähän työhön ja mitä se käytännössä tarkoittaa. Alle 15-vuotiaiden lasten vanhemmilta kysimme myös suostumuksen heidän lapsen osallistumisestaan.

6 TOIMINNALLISET TYÖPAJAT

Yksikköön, johon me tämän hyvää kohtelua koskevan suunnitelman päivitimme, on laadittu jo aiemmin lastensuojelulain mukaisesti hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Yksikköön sijoitetut lapset ovat myös aiemmilla kerroilla satunnaisesti osallistuneet mukaan ja päässeet kertomaan, mitä heidän mielestään hyvä kohtelu on. Nyt kuitenkin olisi tavoitteena saada lasten ääni vielä aiempaa paremmin kuuluviin ja erityisesti toiminnallisen menetelmän kautta. Ajattelemme, että taide ja askartelu ovat erityisesti sellaisia menetelmiä, joita juuri tässä kyseisessä sijaishuollon yksikössä kannattaa hyödyntää. Oma kokemuksemme ohjaajina tässä samaisessa yksikössä on osoittanut, että maalaaminen ja askartelu ovat useimpien lasten keino ilmaista itseään. Voisikin sanoa, että taide erilaisine muotoineen on osa tämän sijaishuollon yksikön jokapäiväistä arkea.

Taiteen merkitystä erilaisine muotoineen ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen ei sovi vähätellä. Etenkin erilaisten osallistavien taiteen muotojen merkitystä on tänä päivänä paljon tuotu esille. Taidelähtöisiä menetelmiä hyödynnetäänkin nykyisin monissa erilaisissa toimintaympäristöissä, joissa työskennellään ihmisten parissa. Taiteen erilaiset muodot auttavat lähestymään vaikeita asioita ja taiteen avulla ihmisen voi olla helpompi ilmaista itseään. Taide ikään kuin antaa uuden kielen, jolla sanoittaa asioita, joihin ei muuten kykenisi. Omien tunteiden tutkiminen on luontevampaa, koska taiteella on suora yhteys tunteisiimme. (Voimaa taiteesta 2013, 9–10.) Taiteen perusopetusliiton vuonna 2024 teettämän selvityksen mukaan taideharrastamisella on myös merkittävä positiivinen vaikutus mm. lasten sosiaalisiin taitoihin. Selvityksen mukaan taideharrastukset koettiin myös vahvistavan merkittävästi yksilöiden omaa henkistä hyvinvointia. Selvitykseen osallistui yhteensä 1893 nuorta, joista alle 16-vuotiaita oli 1139 ja sitä vanhempia osallistujia oli 754. (Pärssinen & Seirala 2024, 11–12, 14–19.)

Pohtiessamme erilaisia taiteellisia menetelmiä osallistaaksemme lapsia ilmaisemaan omia mielipiteitään löysimme innokylä-sivustolta menetelmän, jota halusimme lähteä viemään eteenpäin. Innokylä on yhteisen kehittämisen ympäristö, joka sisältää erilaisiin toimintaympäristöihin soveltuvia ratkaisuja. (Innokylä 2024.)

Innokylä-sivustolla oli esitelmä ideointipuuista, joka mielestämme sopi hyväksi työkaluksi työskennellä meidän kohteena olevan sijaishuollon yksikön lasten kanssa. Ideointipuu on hyvä työkalu lasten kanssa toimimisessa, koska se luo visuaalisen ja osallistavan lähestymistavan ajatusten ja ideoiden keräämiseen. Se tukee luovuutta, vuorovaikutusta ja tasavertaista osallistumista. Se on helppo ymmärtää ja lähestyä. Lapset voivat nähdä omat ja toisten ajatukset puussa, mikä tekee heidän osallistumisestaan

näkyvää. (Innokylä 2024.) Innokylä-sivuston tarjoama idea ideointipuusta sellaisenaan antoi hyvin laajat mahdollisuudet lähteä jatkojalostamaan alkuperäistä mallia, ja täten saimmekin idean ”hyvän kohtelun puusta”, josta tuli tämän opinnäytetyön keskeinen elementti.

Kaikilla ei ole helppoa tuoda mielipiteitään esille keskusteluissa, mutta kirjoittaminen tai piirtäminen hyvän kohtelun puuhun antaa tilaa myös hiljaisemmille osallistujille. Kaikki ideat ovat arvokkaita. Ajattelemme, että hyvän kohtelun puu ei myöskään tuomitse ajatuksia. Jokainen ajatus saa tilaa ja arvostusta. Tämä voi lisätä lasten luottamusta ja sitoutumista prosessiin. Toiveena on rohkaista lapsia yhdessä tekemiseen luoden yhteisöllisyyttä ja hyvää turvallista ilmapiiriä. Hyvän kohtelun puun avulla voimme kerätä laajasti erilaisia näkökulmia. Menetelmä voi olla hauska ja rento, mikä madaltaa osallistumisen kynnystä. Tärkeintä kuitenkin on, että lapset huomaavat, että heidän ajatuksillaan on merkitystä, mikä vahvistaa osallisuuden tunnetta ja luo yhteisiä pelisääntöjä. Hyvän kohtelun puu ei ole pelkästään työkalu ideoiden keräämiseen, vaan se tukee lasten osallisuutta, itseluottamusta ja luovuutta. Se auttaa rakentamaan siltoja nuorten ja aikuisten välillä, kun asioita pohditaan yhdessä.

Jaoin työpajat teemoittain liittyen hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisältöön. Tältä osin hyödynsimme työpajoissa aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelua, kun esitimme lapsille apukysymyksiä tukeaksemme ja avustaaksemme heidän omaa pohdintaansa. Teemahaastattelu on Suomessa suosittu menettelytapa kerätä laadullista aineistoa. Haastattelun ideana on yksinkertaisesti kysyä joltain ihmiseltä, mitä mieltä hän on jostain tietystä asiasta. Haastattelu on siis keskustelua, joka rakentuu tietyn aihepiirin ympärille. Teemahaastattelu tulee kuitenkin erottaa tavallisesta arkisesta juttutuokiosta, koska teemahaastattelu on kuitenkin tavoitteellista tiedonkeruuta ja se alkaa aina tutkijan aloitteesta. Haastattelussa voidaan pyrkiä keskustelunomaiseen vuoropuheluun, mutta mitään erityisen suurta ja syvällistä avautumista ei kuitenkaan tarvitse tavoitella. Jokainen tutkija ja tutkittava saa itse päättää sen, kuinka paljon antaa itsestään keskustelutilanteessa. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2008, 24–25.)

6.1 Ensimmäinen työpaja

Ennen ensimmäistä työpajaa hankimme opinnäytetyöprosessin mukaisesti tutkimusluvan toimeksiantajalta. Tämän jälkeen informoimme tietysti yksikön lapsia ja henkilökuntaa tästä opinnäytetyöstä, mutta myös lasten vanhempia ja sosiaalityöntekijöitä. Lapsia informoimme tästä opinnäytetyöstä yksikössä säännöllisesti järjestettävässä heimoneuvostossa. Heimoneuvostossa käydään säännöllisesti läpi yksikön arkeen ja yksikön käytäntöihin liittyviä asioita sekä kuullaan lasten mielipiteitä liittyen esimerkiksi yksikön ruokalistaan.

Heimoneuvostossa oli hyvä tilaisuus kertoa kaikille yksikön lapsille opinnäytetyöstä, sillä paikalle oli saapunut kaikki seitsemän lasta. Samalla kertoessamme opinnäytetyöstä kerroimme alkuun lähinnä pintapuolisesti mikä on hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Osalle lapsista hyvää kohtelua koskeva suunnitelma olikin jo entuudestaan tuttu asia. Samalla tiedottaessamme tästä opinnäytetyöstä kyse-
limme lasten halukkuutta hahmotella yksikön seinälle hyvänkohtelun puuta ja sen maalaamista. Tähän löytyikin heti halukas lapsi, joka onkin taiteellisesti todella lahjakas.

Tiedottamisen jälkeen ja tutkimusluvan saatuaamme aloimme tarkemmin suunnittelemaan ensimmäistä työpajaa. Ensimmäisellä työpajalla suunnittelimme toteuttavamme hyvänkohtelun puun rungon maalaamisen yksikön seinälle yhdessä ennalta aiemmin sovitun lapsen kanssa. Kysyimme myös muilta lapsilta mielipidettä, että mihin kohtaan yksikön yleisiä tiloja ja mihin seinään heidän mielestään puun runko olisi hyvä maalata. Lopuksi pääsimmekin hyvin yhteisymmärrykseen siitä mihin puun runko maalattaisiin. Ideana oli, että puu tulisi olemaan hyvinkin keskeisellä paikalla yksikön yleisiä tiloja.

Puun maalaamista varten hankimme asianmukaiset työvälineet. Maalaukseen osallistuva lapsi oli mukana hankkimassa ja valitsemassa itselleen mieluisat maalauspensselit sekä sopivan ja mieluisan värisen maalin puun maalaamista varten. Hankintojen jälkeen lapsi aloitti omalla ajallaan suunnitella ja hahmotella puun runkoa seinään ennen varsinaista maalaamista. Hahmottamisen jälkeen lapsi maalasi puun valmiiksi yhden ennalta sovitun päivän aikana. Maalaamiseen kului lapsella aikaa useita tunteja.

KUVA 1. Kuva hyvän kohtelun puun rungosta ensimmäisen työpajan jälkeen

Pyysimme jokaisen työpajan jälkeen lapsilta palautetta. Lasten kanssa työskennellessä on erityisen tärkeää kysyä lapsilta palautetta ja täten myös yhdessä lasten kanssa arvioida toimintaa. Emme voi tietää olemmeko todella onnistuneet, jos emme pyydä lapsilta palautetta. On tärkeää, että palaute aidosti huomioidaan omassa toiminnassa sekä näyttää lapsille, että palautteen antoa todella arvostetaan. (Pelastakaa lapset 2023.)

Palautteen perusteella pystyimme myös kehittämään toimintaamme PDCA-mallin mukaisesti (KUVIO1). Ensimmäisen työpajan tavoitteena oli maalata hyvän kohtelun puun runko ja tähän tavoitteeseen päästiinkin. Puun maalannut lapsi sai paljon kehuja niin yksikön muilta lapsilta, kuin myös meiltä ohjaajilta. Yksikönjohtaja myös päätti palkita lapsen lahjakortilla ahkerasta työstä. Työhön kului suunnitelluineen ja toteutuksineen aikaa useita tunteja. Palautteeksi ensimmäisen työpajan jälkeen lapsi kertoi, että hän kovasti tykkäsi tämän työpajan ideasta ja puun maalaamisesta.

6.2 Toinen työpaja

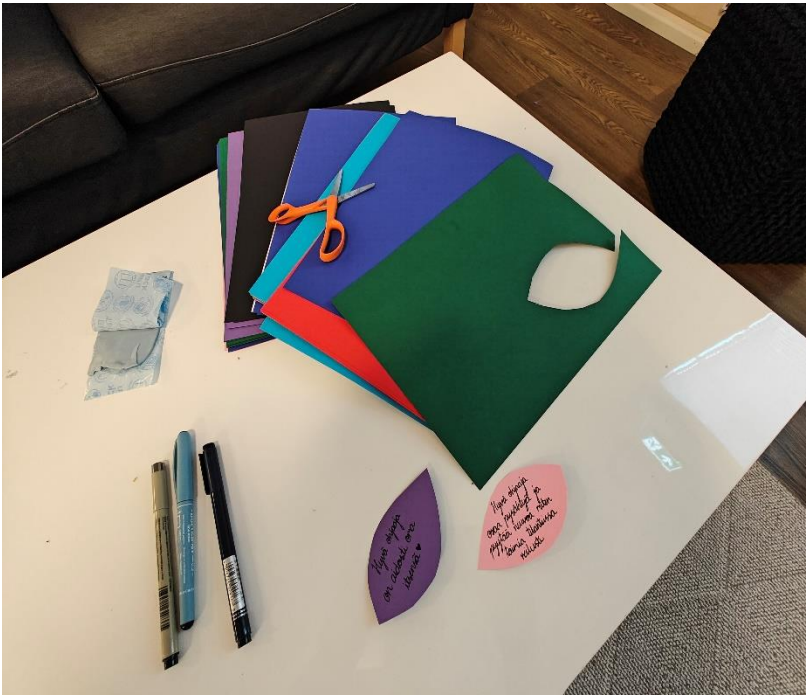
Toinen työpaja päätettiin toteuttaa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun hyvän kohtelun puun runko olisi maalattuna valmiiksi. Suunnittelimme, että toisen työpajan tavoitteena olisi aloittaa puuhun laitettavien lehtien askartelu siten, että lapset myös kirjoittaisivat lehtiin omia ajatuksiaan ja näkemyksiään tämän kertaisen työpajan teeman mukaisesti. Toisessa työpajassa aloimme ensimmäistä kertaa pureutua varsinaisesti hyvää kohtelua koskevan suunnitelman mukaisiin sisältöihin ja tämän työpajan teemana oli hyvä kohtelu ja lasten itsemääräämisoikeus. Aikaa tälle työpajalle varasimme 1–2 tuntia.

Toista työpajaa varten varasimme monen värisiä kartonkeja, saksia ja sinitarraa. Mietimme myös tämän työpajan teeman mukaisesti valmiiksi muutaman apukysymyksen tukemaan lasten omaa pohdintaa peilaten sitä hyvän kohtelun suunnitelman sisältö vaatimuksiin. Työpajaan pääsi osallistumaan 4 lasta. Esitimme lapsille kysymyksiä; millainen on heidän mielestään hyvä ohjaaja tai mitä heidän mielestään on hyvä kohtelu, ja mitkä ovat lasten mielestä sellaisia asioita, joista heidän tulisi itse saada päättää. Nämä kysymykset vastaavat hyvän kohtelun suunnitelman kriteereihin kuten lasten ikätasoinen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen ja tukeminen sekä lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukeminen.

Toisella kerralla kokoontuessamme lasten kanssa yhteen, kerroimme vielä uudestaan meidän opiskeleluistamme sosionomeiksi. Lapsia kiinnosti muuttuisiko meidän toimenkuvamme jotenkin ja kerroimme jatkavamme ihan samalla lailla ohjaajina, vaikka kouluttaudummekin lisää. Avasimme lapsille myös opinnäytetyötä ja sen aihetta hyvänkohtelun suunnitelman päivittämisestä vielä tarkemmin, miten aiemmin heimoneuvostossa olimme asiasta tiedottaneet. Kerroimme lapsille hyvän kohtelun suunnitelmasta, sillä tavoin, miten ajattelemme itse, että lapset sen ymmärtäisivät selkeimmin. Sen sijaan, että olisimme puhuneet lapsille pelkästään vaikeasti ymmärrettävistä lakipykälästä liittyen hyvän kohtelun suunnitelmaan, kerroimme heille, että hyvän kohtelun suunnitelman tarkoituksena on toimia yksikön ohjaajille ja lapsille muistutuksena yhteisistä säännöistä. Ajatuksena näin vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä, saada lasten ääni kuuluviin ja muistuttaa lapsia heidän oikeuksistaan.

Kerroimme lapsille, kuinka tärkeää on saada heidän oma äänensä kuuluviin ja puun lehtien toimivan kaikille niin ohjaajille, kuin lapsillekin hyvänä muistutuksena hyvästä kohtelusta. Kerroimme toiveesta, että yksikköön saapuvat uudetkin lapset saisivat käydä kirjoittamassa puun lehtiin omia ajatuksiaan hyvästä kohtelusta. Sovittiin, että keskustellaan vapaasti ja askarrellaan lehtiä mieleen nousseista ajatuksista. Lapset innostuivatkin keskustelemaan aktiivisesti kertoen omia mielipiteitään. Kirjasimme

lasten näkemyksiä samalla ylös ja annoimme myös luvan alkaa heti askartelemaan puun lehtisiä keskustelun ohessa. Ajallisesti tässä työpajassa meni noin reilu tunti.

KUVA 2. Kuva toisesta työpajasta, jossa lapset askartelivat hyvä kohtelun puuhun omia lehtiä

Toiseen työpajaan osallistui neljä lasta ja heiltä kysyttiin kaikilta yhteisesti palautetta myös toisen työpajan jälkeen. Lapset kokivat hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tärkeänä aiheena. Lasten mielestä ensimmäinen työpaja sujui pääosin hyvin. Pyysimme kuitenkin vielä tarkempaa palautetta ja kerroimme, että palautteen perusteella pyrimme parantamaan seuraavaa toimintaamme seuraavassa työpajassa. Yksi lapsista kertoi, että seuraavalla kerralla olisi hyvä, jos asioita pohjustettaisiin vielä hieman paremmin. Samainen lapsi vielä perusteli, että tällöin jokainen lapsi ymmärtäisi paremmin mistä hyvää kohtelua koskevassa suunnitelmassa on kyse ja miten tärkeä aihe se on. Toinen lapsi toivoi seuraavaa työpajaa varten jotain pientä purtavaa ja juotavaa.

Toisen työpajan jälkeen saatujen palautteiden perusteella suunnittelimme, että seuraavalla kerralla varaamme aikaa enemmän työpajan aiheen esittelyyn. Suunnittelimme myös, että tämän palautteen perusteella palaamme vielä kolmannessa työpajassa tarvittaessa ensimmäisen työpajan aiheisiin. Tämä palaute ja lasten halu tuoda mielipiteitään esiin tässä työpajassa yllätti meidät positiivisesti. Sovimme myös, että varaamme pientä purtavaa seuraavaa työpajaa varten.

6.3 Kolmas työpaja

Kolmannella kerralla ajatuksena oli kertoa lapsille rajoitustoimenpiteistä ja muutoksenhakumahdollisuudesta. Joskus voidaan lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä työskennellessä joutua sellaisiin tilanteisiin, jolloin lasta joudutaan rajoittamaan hänen hyvinvointinsa turvaamiseksi. Lasta voidaan suojella esimerkiksi hänen itsensä vahingoittamisen vuoksi tai jos lapsi käyttäytyy muita kohtaan aggressiivisesti, jolloin työntekijän on puututtava tilanteeseen ja viime sijassa on vaihtoehtona rajoitustoimenpiteet. Rajoitustoimenpiteet kohdistuvat lasten perus ja ihmisoikeuksiin, joten tämän takia niitä säädelään hyvin tarkkaan. Niiden käyttöä myös valvotaan hyvin tarkkaan sijoittajakuntien ja aluehallintavirastojen toimesta. Tästä huolimatta rajoitustoimenpiteet ovat sijaishuollossa työskentelevien ammattilaisten välttämättömiä ja tärkeitä työvälineitä. Sijaishuollossa käytettäviä rajoitustoimenpiteitä on kaiken kaikkiaan kymmenen ja kaikkiin niihin liittyy omat ehtonsa. (Helavirta, Halttunen & Laakso 2021, 7, 63–64.)

Lainvalmistelijat ovat katsoneet, että jos työntekijät yhdessä lasten kanssa laativat suunnitelmia, kuinka esimerkiksi voidaan ehkäistä rajoitustoimenpiteiden käyttöä, niin tällöin suunnitelman tarkoitus todennäköisemmin ajaa asiansa verrattuna tilanteeseen, jolloin lapsia ei ole kuultu ollenkaan (Hoikkala & Pollari 2019, 32). Yhtenä tarkoituksena tässä työpajassa olikin saada lasten näkemys kuuluviin, että miten heidän mielestään rajoitustoimenpiteiden käyttöä voitaisiin vähentää. Tarkoitus oli myös apukykyksiä esittämällä selvittää, että onko lasten mielestä tärkeää päästä puhumaan rajoitustoimenpiteiden käytöstä aiheutuvista tunteista sekä onko lasten mielestä tärkeää, että heille kerrotaan muutoksenhakumahdollisuudesta.

Hyvää kohtelua koskevassa suunnitelmassa tulee myös tuoda esiin, kuinka yksikköön sijoitettujen lasten turvallisuudesta huolehditaan rajoitustoimenpiteiden käytön aikana (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11:61b.3). Kerroimmekin lapsille tästä ja mainitsimme, kuinka yksikön henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti MAPA-toimintamallien mukaisesti. MAPA on toimintamalli, joka antaa keinoja haasteellisen ja aggressiivisen käyttäytymisen hallintaan ja ennakointiin (Suomen MAPA-keskus 2024). MAPA-koulutuksissa on myös käyty läpi, kuinka esimerkiksi kiinnipitotilanteissa huomioidaan ympärillä olevat ihmiset ja kuinka heidät tarvittaessa ohjataan turvallisempaan tilaan.

Ajatuksena kolmannessa työpajassa oli myös, että tarvittaessa annamme lapsille mahdollisuuden jatkaa keskustelua liittyen edellisen työpajan aiheisiin, jolloin lapset kertoivat ajatuksiaan hyvästä kohtelusta ja hyvästä ohjaajasta. Tähän työpajaan pääsisi osallistumaan kaikki seitsemän lasta. Tämänkin vuoksi

halusimme, että myös ne lapset, jotka eivät edellisellä kerralla olleet mukana voisivat nyt tuoda näkemyksiään esiin samaisiin aiheisiin, joita kävimme ensimmäisellä työpajalla läpi. Tavoitteena oli saada jokaiselta lapselta ainakin yksi lehti mihin kirjoittaisi omia ajatuksiaan. Tämän työpajan toteutukseen varasimme edellisen työpajan tapaan myös 1–2 tuntia.

Lapset kerääntyivät sohville meidän kanssamme. Lapset osallistuivat keskusteluun todella hyvin. Välillä he puhuivat toistensa päälle ja jokaiselle oli ilmeisen tärkeää saada oma äänensä kuuluviin. Paljon nousi esille samoja asioita, kuin edelliselläkin kerralla. Keskustelimme hyvästä kohtelusta ja rajoitustoimenpiteistä. Lapset saivat askarrelltua lehtiä lisää ja keskustelu välillä rönnyli lasten kesken eri aiheissa.

Kolmanteen työpajaan osallistui kaikki yksikön seitsemän lasta. Edellisestä työpajasta saadun palautteen vuoksi pohjustimme työpajan alkuun nyt tarkemmin mistä työpajassa on kyse. Kannustimme lapsia myös esittämään tarkentavia lisäkysymyksiä meille. Keskustelua syntyi paljon etenkin lasten kesken ja lapset selkeästi halusivat tuoda näkemyksiään esiin toisilleen. Lapset keskustelun ohessa myös sovitusti askartelivat lehtisiä hyvän kohtelun puun oksille. Työpajan jälkeen jälleen pyysimme palautetta kaikilta seitsemältä lapselta yhteisesti. Kaikki kertoivat, että työpajaan oli mukava osallistua, koska tarjolla oli herkullista purtavaa. Yksi lapsista vielä tarkensi, että työpaja kokonaisuudessaan oli mukava ja tarpeellinen. Neljä muuta lasta yhtyi tähän näkemykseen, mutta eivät halunneet antaa tarkempaa palautetta.

Myöhemmin kaikkien lasten poistuessa omiin huoneisiinsa tuli kaksi työpajaan osallistunutta lasta vielä antamaan yhteistä palautetta meille. Lapset olivat kokeneet, että suuren osallistujamäärän vuoksi heitä ei kuultu tarpeeksi. Mielipahaa oli aiheuttanut se, kun lapset olivat kokeneet, että kaikki osallistuneet lapset puhuivat toistensa päälle työpajassa ja tämän vuoksi oli hankala tuoda omaa ääntä kuuluviin. Toinen heistä oli loukkaantunut työpajassa lasten keskinäisestä keskustelusta, jossa oli ollut hänelle arka aihe. Tätä keskustelua ei kumpikaan meistä ohjaajista itse kuullut eikä näin ollen siihen heti puututtu. Tämän palautteen myötä päätimme vielä kysyä kaikilta työpajaan osallistuneilta henkilökohtaisesti palautetta uudestaan. Halusimme vielä varmistaa, että onko muilla lapsilla vastaavanlaisia kokemuksia. Muut lapset kuitenkin pysyivät omassa positiivisessa palautteessaan, eikä tuoneet kysyttäessä mitään negatiivista esiin.

Palautteen perusteella päätimme kuitenkin vielä pitää kahdelle negatiivista palautetta antaneelle lapselle oman työpajan. Tässä viimeisessä työpajassa kaksi palautetta antanutta lasta saivat rauhassa

keskustella meidän kanssamme haluamista asioista ja askarrella hyvän kohtelun puun oksille vielä lisää lehtisiä. Lapset kokivat tämän mahdollisuuden tärkeänä. Jälkikäteen pohdimme, että olisi ollut järkevää saadunkin palautteen pohjalta jakaa ryhmä kahdeksi. Osallistuminen ja keskustelu oli kuitenkin niin innokasta ja oli harvinaista saada kaikki lapset kokoontumaan kerralla yhteen, joten tämän takia päätimme toteuttaa tämän nyt isommalla ryhmällä. PDCA-mallin mukaisesti olisimme kuitenkin jatkossa huomioineet ryhmäkoon vaikutuksen, mikäli varsinaisia työpajoja olisi ollut vielä enemmän. Nyt kuitenkin päädyimme pitämään yhden ylimääräisen työpajan, jossa keskustelu oli enemmän avointa ja lapset saivat puhua kanssamme kaikista hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisällöistä.

6.4 Viimeinen työpaja

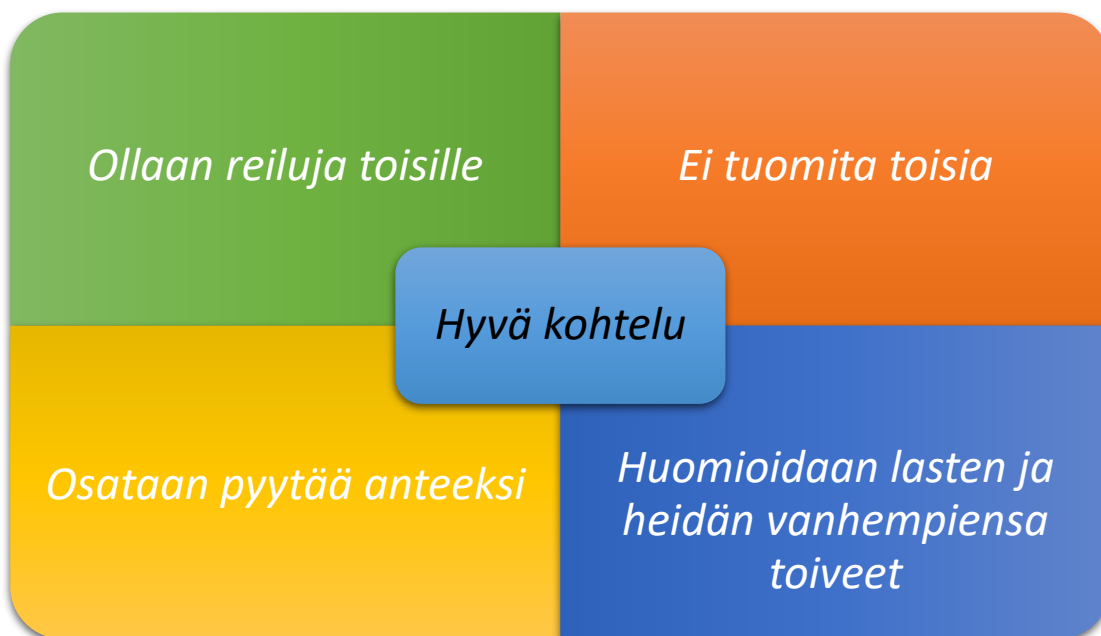
Kolmen työpajan jälkeen olimme käyneet kaikki suunnitellut teemat lävitse, mutta halusimme kuitenkin vielä järjestää yhden ylimääräisen työpajan. Neljänteen työpajaan oli tarkoitus pyytää kaikki ne lapset mukaan, jotka kokivat, että haluavat vielä keskustella ja tuoda lisää esille mielipiteitä. Tämä työpaja toteutettiin edellisessä työpajassa saadun palautteen perusteella. Tähän viimeiseen työpajaan osallistui kaksi lasta, jotka halusivat vielä päästä kertomaan näkemyksiään hyvästä kohtelusta ja siitä, min-käläinen on hyvä ohjaaja. Keskustelun lopuksi he askartelivat omat lehdet ja kiinnittivät ne hyvänkohtelun puuhun. Lapset olivat tyytyväisiä, että he saivat nyt jakamatonta huomiota ja rauhan pohtia ja tuoda näkemyksiään esille.

Lapsen osallisuus toteutuu vasta, kun lapsi saa mahdollisuuden ilmaista itseään ja olla oikeasti mukana häntä koskevissa asioissa. On tärkeää, että ihminen saa jo varhain lapsuudessa kokemuksen siitä, että hän on merkityksellinen ja arvokas. Valitettavasti yhteiskunnassamme on edelleen paljon lapsia, joiden osallisuus ei kuitenkaan toteudu ja jotka tarvitsevat paljon tukea, jotta heidän äänensä saadaan kuuluviin. (Lastensuojelun keskusliitto 2023.) Tässä viimeisessä työpajassa konkretisoitui mielestämme juuri se, kuinka tärkeää lasten osallisuus on ja kuinka tärkeää meidän aikuisten on sitä edistää. Tiedostamme, että huostaanotetuilla lapsilla voi olla taustalla paljon kokemuksia kuulumattomaksi tulemisen takia esimerkiksi rikkiäisistä suhteista omiin vanhempiin. Mielestämme erityisesti tämän takia sijais-huollossa työskentelevillä on suuri vastuu ja merkitys tämänkaltaisten asioiden edistämisessä.

7 TYÖN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Tulokset

Toisessa työpajassa pohdittiin sitä mitä on hyvä kohtelu ja minkälainen on hyvä ohjaaja. Hyvästä kohtelusta puhuttaessa pitivät lapset erityisen tärkeänä ihmisten iloisuutta, reiluuutta, ennakkoluulottomuutta ja sitä, että ihmiset eivät saa olla tuomitsevia toisiaan kohtaan. Hyvän kohtelun tunnusmerkeiksi nostettiin esille myös se, että osataan pyytää anteeksi toisilta, ei huudeta turhasta, huomioidaan lasten ja heidän vanhempiensa toiveet. Lapset toivat esiin myös, että hyvään kohteluun ei kuulu raisismi.

KUVIO 3. Hyvä kohtelu lasten näkökulmasta

Puhuttaessa lasten kanssa siitä minkälainen on heidän mielestään hyvä ohjaaja, toivat kaikki lapset esiin sitä, että hyvä ohjaaja on luotettava ja välittävä. Esille nostettiin myös se, että hyvä ohjaaja on aito oma itsensä ja oikeudenmukainen. Myös huomaavaisuus ja huumorintaju nähtiin tärkeinä piirteinä. Yksi lapsi mainitsi myös, että hyvä ohjaaja ei ole väkivaltainen.

KUVIO 4. Hyvän ohjaajan piirteitä

Toisessa työpajassa kävimme keskustelua myös lasten itsemääräämisoikeudesta. Tämän pohtimisen tueksi esitimme lapsille kysymyksen, mitkä ovat heidän mielestensä sellaisia asioita, joista heidän tulisi itse saada päättää. Lapset nostivat esiin oman yksityisyytensä ja, että kuinka tärkeää se heille on. Lapset yhteisesti esimerkiksi kertoivat, että ohjaajan olisi hyvä huomioida lasten huoneisiin tultaessa koputtaminen ja hetken odotus ennen, kun ovi avataan. Tämä sen vuoksi, että lapsi kerkeää reagoida koputukseen, jos hän on esimerkiksi pukemassa vaatteita ylleen. Lapset myös toivat esiin, että jos heillä on kaveri tai seurustelukumppani kylässä yksikössä, niin tällöin lasten yksityisyyttä huomioitaisiin vielä enemmän. Lapset pitivät erityisen tärkeänä sitä, että he saavat viettää aikaa heille tärkeiden ihmisten kanssa mahdollisimman rauhassa.

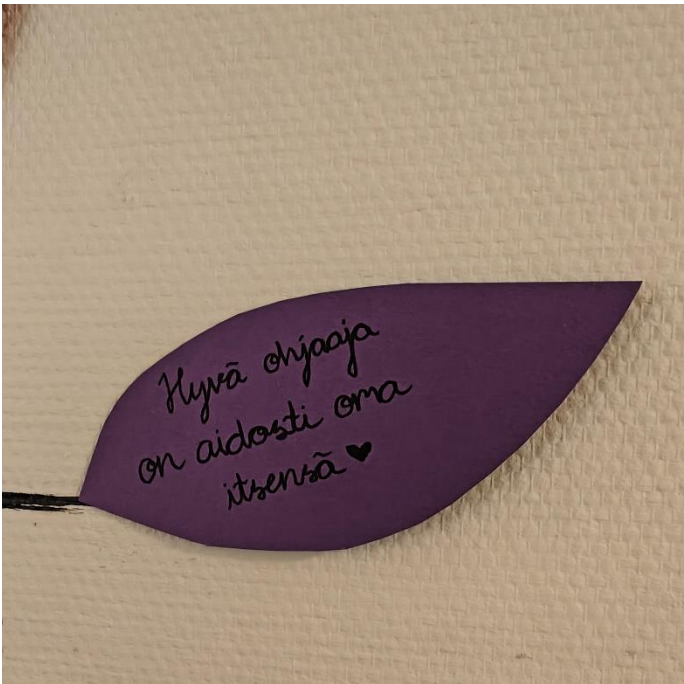

KUVIO 5. Lasten näkökulmia itsemääräämisoikeuteen

Yksityisyydestä puhuttaessa lapset toivat myös esiin yövuoroa tekevien ohjaajien yöaikaiset kierrot lasten huoneissa. Lapsille kerroimme, että yö-ohjaajat eivät säännöllisesti kierrä lasten huoneissa, jos siihen ei ole perustetta. Ohjaajilla siis täytyy olla jonkinlainen selkeä huoli lapsesta, jonka vuoksi lasta joudutaan käydä yöaikaan katsomassa. Kierrolle voisi olla perusteena esimerkiksi lapsen itsetuhoisuus, huoneesta kuuluva ääni mikä herättäisi huolen tai nukkumisen seuranta, mikäli lapsi ei jaksaa aamuisin nousta kouluun ja herää huoli valvomisesta. Asiasta käytiin keskustelua hyvässä yhteisymmärryksessä.

Lapset myös esittivät, että ruokailuajat ja suihkussa käynnit pitäisi olla sellaisia, joista he saavat itse päättää. Lapset kuitenkin kertoivat myös ymmärtävänsä, että ei milloin tahansa voi mennä syömään, koska ruoka valmistetaan tiettyjen ennalta sovittujen aikataulujen mukaisesti. Saimme hyvää keskustelua aikaan yksikön arjesta ja aikataulutuksesta sekä siitä miksi on ylipäätään tärkeää aikatauluttaa joi-tain asioita yksikön arjen sujumisen kannalta. Sijaishuollossa puhutaankin yleensä kasvatuksellisesta rajaamisesta silloin, jos ei varsinaisesti suoriteta lainmukaisia rajoitustoimenpiteitä. Kasvatukselliseen rajoittamiseen kuuluu sellaiset toimenpiteet, joilla ei rajoiteta lasten perusoikeuksia, vaan niitä käytetään lasten päivittäiseen huolenpitoon ja kasvatukseen. Esimerkiksi kotiintulo-, nukkumaanmeno- ja ruokailuaikojen asettaminen kuuluu tavanomaiseen kasvatukseen, jolloin ei tarvitse turvautua varsinaisiin rajoitustoimenpiteisiin. (Helavirta, Halttunen & Laakso 2021, 24–25.)

Huoneen ovien lukitseminen nousi myös esille. Lapset kysyivät saako oman huoneen ovea lukita. Tähän vastasimme, että tämäkin asia on osa itsemääräämisoikeutta ja yksityisyydensuojaa. Oman huoneen oven saa halutessaan lukita. Laitospalveluissa on huolehdittava siitä, että jokainen henkilö saa yksilöllisiin tarpeisiinsa sopivaa kuntoutusta, hoitoa ja huolenpitoa. Lisäksi hänelle tulee tarjota turvallinen ja kodinomainen ympäristö, joka sisältää virikkeitä, tukee yksityisyyttä sekä edistää kuntoutumista, omatoimisuutta ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki § 3:22.) Keskustelussa totesimme kuitenkin myös, että aina hätätilanteessa olisi tietenkin suotavaa oven olla ei lukittuna esim. tulipalon tai muun tilanteen sattuessa. Kaikilla ohjaajilla on toki avaimet ja tätä lapset toivatkin esille.

KUVA 3. Lasten ajatuksia hyvästä ohjaajasta

Kolmannessa työpajassa kävimme läpi rajoitustoimenpiteitä ja muutoksenhaku mahdollisuutta. Rajoitustoimenpiteisiin liittyvä keskustelu vaikutti olevan lapsille hieman vaikeampi asia pohtia. Keskustelun alkuun kerroimme yleisesti lapsille sijaishuollossa käytettävissä olleista rajoitustoimenpiteistä. Suurin osa lapsista vaikuttikin hyvin olevan perillä siitä, mitä rajoitustoimenpiteitä on olemassa ja milloin niitä mahdollisesti toteutetaan. Lapset alkoivat työpajassa myös keskenään kertoa toisilleen omista kokemuksista liittyen rajoitustoimenpiteisiin.

Kysyttäessä, kuinka niitä voitaisiin vähentää tai ehkäistä lapset miettivät pitkään. Eräs lapsista toi esille, että avoimuus ja rehellisyys koskien niin lapsia, kuin ohjaajia voisi auttaa vähentämään rajoitus-

toimenpiteiden käyttöä. Esille nousi myös luottavaisempi ilmapiiri, jossa asioista voitaisiin puhua suoraan. Näistä ajatuksista syntyikin hyvän kohtelun puuhun uusia lehtiä, jossa kerrotaan avoimen ja luottavaisen ilmapiirin tärkeydestä.

Rajoitustoimenpiteisiin liittyvä muutoksenhaku mahdollisuus koettiin useamman lapsen mielestä turhana. Lapset kertoivat, että on kuitenkin tärkeää, että muutoksenhakumahdollisuudesta annetaan tietoa, mutta siitä huolimatta lapset kokevat, että sillä ei ole todellista vaikutusta. Kysyttäessä lapset kuitenkin totesivat, että he ei eivät ole edes yrittäneet hakea muutosta niihin rajoitustoimenpiteisiin, mihin olisi mahdollisuus. Tämä oli mielestämme tärkeä havainto, jonka eteen meidän työntekijöiden olisi tehtävä töitä, etteivät lapset kokisi tämänkaltaista negatiivista ennakoasennetta muutoksenhaku mahdollisuutta kohtaan.

Lastensuojelulaki määrittelee, kuinka lapselle ja hänen huoltajalleen tai lailliselle edustajalle on viipymättä annettava tieto lastensuojelulain mukaisten toimenpiteiden ja päätösten perusteista ja sisällöstä sekä käytettävistä olevista muutoksenhakekeinoista (Lastensuojelulaki § 6:32a). Rajoitustoimenpiteiden muutoksenhaussa on huomioitavaa se, että kaikki rajoitustoimenpiteet eivät ole muutoksenhakukelpoisia. Yhteydenpidon rajoittaminen, lähetysten luovuttamatta jättäminen, liikkumisenvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito ovat kaikki sellaisia rajoituksia, joista tehdään muutoksenhakukelpoinen päätös. 12-vuotta täyttänyt lapsi voi itse oman huoltajansa lisäksi hakea muutosta edellä mainittuihin rajoituksiin. Yhteydenpidon rajoittamisessa voi hakea muutosta myös se henkilö, jota lapsen lisäksi rajoitus koskee. Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen, henkilönkatsastus sekä yhteydenpidon rajoittamisen lopettaminen ovat puolestaan sellaisia rajoituksia, joista tulee tehdä päätös, mutta ne eivät sisällä kuitenkaan muutoksenhakuoikeutta. Henkilöntarkastus ja kiinnipitäminen ovat rajoituksia, joista ei tehdä erikseen nimenomaista päätöstä. Myöskään aineiden ja esineiden haltuunotosta ei tehdä päätöstä, jos omaisuus palautetaan. (Helavirta, Halttunen & Laakso 2021, 119.)

Kysyimme lapsilta yhteisesti, että kokevatko he, että olisi tärkeää päästä puhumaan rajoitustoimenpiteiden myötä heränneistä tunteista. Lapset kertoivat, että tilanteen mukaan olisi hyvä, jos rajoitustilanteita käytäisiin vielä läpi yhdessä ohjaajan kanssa. Lastensuojelulaissa määritellään, kuinka lapseen kohdistuvan rajoitustoimenpiteen jälkeen on suoritettava niin kutsuttu lapsikohtainen arviointi. Sijais-huoltoyksikön työntekijän on heti, kun lapsi ymmärtää rajoitustoimenpiteen merkityksen käytävä läpi yhdessä lapsen kanssa rajoitukseen johtanutta tilannetta, rajoituksen tarvetta ja perustetta sekä rajoituksen toteuttamistapaa ja vaikuttavuutta. (Lastensuojelulaki § 11:74a.) Työpajassa kaikki lapset kuitenkin

kin yhteisesti kertoivat, että lapsikohtainen arviointi on heidän mielestään turhauttava. Perusteeksi lapset kertoivat, että lapsikohtainen arviointi noudattaa tietynlaista ”jäykkää” kaavaa, joka ei anna tilaa varsinaiselle tunteiden läpi käymiselle. Vaikkakin lapsikohtaisessa arvioinnissa kysytään lapsen näkemyksiä rajoitustoimenpiteelle, niin silti lapset kokevat, että koska kysymykset tulee valmiista asiakirjapohjasta, niin tämän vuoksi tulee tunne, että ohjaajia ei oikeasti kiinnosta miltä lapsista tuntuu. Mielestämme tämäkin oli erityisen tärkeä ja arvokas tieto, jonka lapset toivat esille ja jota yksikön työntekijöiden on syytä pohtia. Lapset kuitenkin totesivat, että jotkut yksikön ohjaajista kyllä kyselevät vielä lapsilta heidän ajatuksiansa rajoituksista lapsikohtaisen arvioinnin lisäksi.

KUVA 4. Valmis hyvän kohtelun puu

Kehittämistyön tuloksen syntyi ”hyvän kohtelun puu” (KUVA 4), joka on osa hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa. Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman asiakirja pitää sisällään listauksen toimenpiteistä lasten ikätasoisena itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, sijaishuoltoapaikan tavanomaiseen

kasvatukseen liittyvät säännöt ja käytännöt, listaus rajoitustoimenpiteisiin liittyvistä kohtelusta sekä tiedot, kuinka lapsille kerrotaan heidän muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksistaan. Näiden lisäksi hyvää kohtelua koskevan suunnitelman asiakirjassa kerrotaan tiedot palveluntuottajasta ja kuka suunnitelman on laatinut sekä miten hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa seurataan ja kehitetään.

Tämän opinnäytetyön myötä nykyiseen hyvää kohtelua koskevaan suunnitelmaan lisättiin kuvaus, kuinka yksikön lapsia on kuultu ja, kuinka heidän kanssaan tuotettiin toiminnallisissa työpajoissa hyvän kohtelun puu. Työpajojen jälkeen kävimme myös lasten sekä yksikön ohjaajien kanssa läpi hyvän kohtelun puun tuloksia.

7.2 Johtopäätökset

Lapset osallistuivat työpajoihin mielellään. Ajankohdasta ja yksikön suunnitelluista menoista johtuen kaikkia ei saatu jokaiseen työpajaan paikalle ja tämä olikin täysin ymmärrettävää. Myöskään jokainen lapsi ei ollut välttämättä ihan koko aikaa paikalla vaan lapset osallistuivat oman mielenkiinnon ja keskittymiskykynsä mukaisesti. Selkeästi tuli kuitenkin esille, että lapsille oli todella tärkeä asia saada saanottua oma mielipiteensä asioihin ja aktiivisuus tässä hieman jopa yllättikin meidät. Lapset kertoivat, että on nimenomaan tärkeää, että hyvän kohtelun puu ja sen sisältö, jonka lapset itse ovat luoneet on kaikkien nähtävillä. Verrattuna aiempiin hyvänkohtelun suunnitelman päivityksiin tämä oli mielestämme todella onnistunut ja lapset saatiin aidosti osallisiksi.

Taiteelliset työmenetelmät olivat lapsille mielekästä tekemistä ja tämän ohella saatiin todella hyviä keskusteluita aikaan. Lapset myös keskustelivat askartelun ohella keskenään omista näkemyksistään ja mielipiteistään. Toisessa työpajassa yhtenä teemana oli itsemääräämisoikeus, joka oli selvästi lapsille tärkeä ja heidän arkeaan erityisesti koskettava aihe. Tästä nousi hyvää keskustelua ja muistutusta meille ohjaajille päivittäiseen arkeen. Opinnäytetyön tavoite oli osallistaa lapset hyvänkohtelun suunnitelman päivittämiseen ja tämä mielestämme onnistui. Hyvänkohtelun puu myös elää jatkuvasti yksikön uusien lapsien ja ajatusten mukaisesti. Sitä voidaan siis hyödyntää yksikössä päivittäin muistutuksena niin henkilökunnalle, kuin lapsillekin siitä mitä hyvä kohtelu on.

8 POHDINTA

Haasteenamme tätä opinnäytetyötämme toteuttaessa oli saada yhteensovitettua Centrian ja Lapin ammattikorkeakoulujen käytänteitä koskien tätä koko opinnäytetyön prosessia. Opinnäytetyön suunnitelman vaiheessa ammattikorkeakouluilla oli erilaisia vaatimuksia tähän suunnitteluvaiheen sisältöön liittyen. Tämän takia työmäärä oli ehkä suurempi, kuin olisi ollut yhden ammattikorkeakoulun käytäntöjen mukaisesti toteuttaessa. Käytänteiden yhteen sovittaminen onnistui lopulta yhdessä asioista sopien. Tämä vaati molemmilta ammattikorkeakouluilta joustavuutta ja oli meille kaikinensa opettavainen prosessi.

Opimme prosessin suunnittelun tärkeyden tässä opinnäytetyössä ja kuinka se osaltaan helpotti työpajojen läpi viemistä haastavienkin asiakkaiden kanssa. Toimintaa helpotti, kun olimme miettineet ennakkoiden mahdollisia tulevia haasteita ja varauduttu hyvin esimerkiksi mitä apukysymyksiä voisimme keskustelujen tueksi käyttää ja miten lapset yleensä ryhmässä käyttäytyivät tai tulevat keskenänsä toimeen. Toimintaympäristö ja lapset olivat meille entuudestaan tuttuja ja koimmekin myös tämän seikan meille helpottavana tekijänä.

Huomasimme kuitenkin tämän prosessin aikana, ettei mikään ennakointi poista kaikkia epävarmuustekijöitä. Näitä kuitenkin saimme minimoitua ja opimme sekä hyödynsimme oppimaamme seuraavissa työpajoissa. Ehkä tulevaisuudessa kiinnitämme vieläkin enemmän huomiota tähän ennakointiin ja suunnitteluprosessiin. Pohtiessamme muita asioita, joita olisimme voineet tehdä toisin, ajattelemme, että informaatiokirjeet, jotka toimitimme lapsille sekä heidän vanhemmilleen olivat tarpeettoman pitkiä.

Olemme työskennelleet pitkään lastensuojelussa, joten meille osallisuus oli hyvinkin tuttu käsitteenä. Tätä opinnäytetyötä tehtäessä se kuitenkin konkretisoitui ihan eri tavalla. Tuli jopa yllätyksenä, miten tärkeää lapsille oli saada äänensä kuuluville ja kuinka he halusivat päästä vaikuttamaan tähän hyvänkohtelunsuunnitelman päivittämiseen. Opimme myös, kuinka paljon vaikutusta on sillä, keskusteleeko lapsen kanssa kahdestaan vai useamman lapsen kanssa yhdessä, jolloin he keskenäänkin jakavat ajatuksiaan ja innostavat toisiaan.

Yllätyksenä ei sinällään tullut, että isompi ryhmäkoko aiheuttaa myös paljon ääntä ja tämän takia saattoi käydä niin, ettei jokaiselle tullut kokemusta oman äänensä kuuluville saaduksi. Tämä kuitenkin

huomioitiin heti seuraavassa työpajassa, jolloin näin kokeneet lapset saivat ihan erityistä huomiota ja rauhan kertoa omista ajatuksistaan. Oli siis opettavaista huomata tässäkin kohtaan, kuinka tärkeää on mahdollistaa osallisuuden kokemus ihan jokaiselle lapselle.

Pohdimme opinnäytetyötä aloittaessa paljon mikä kehittämistyön malli olisi toimivin ratkaisu tähän kyseiseen opinnäytetyöhön. Päädyimme lopulta PDCA mallin käyttöön. Ehkä vieläkin suurempi hyöty olisi ollut, mikäli työpajoja olisi ollut enemmän tai säännöllisesti, jolloin olisimme voineet kehittää annetun palautteen ja kokemuksen pohjalta työpajojen toimivuutta vielä enemmän. Tämä malli toimi kuitenkin hyvin ja tarpeenmukaisesti.

Työnantajalta saimme positiivista palautetta. Opinnäytetyö vastasi yksikön tarpeeseen ja malli todettiin hyväksi lapsien osallistamiseksi. Tästä kertoi lasten halu osallistua työpajoihin ja aktiivinen osallistuminen keskusteluihin. Uskommekin, että tulevaisuudessa tätä hyvänkohtelun suunnitelman prosessia hyödynnetään yksikössä. Tämä toimii hyvänä pohjana vuosittain, jolloin päivitys tulee ajankohtaiseksi. Tärkeää myös, että hyvänkohtelun suunnitelman puu toimii heti uusille lapsille, jotka saavat heti ajatuksensa näkyville ja näin välittömän osallisuuden kokemuksen. Loppujen lopuksi koimme, että tämä oli onnistunut kehittämistyö ja tärkein asia eli lasten osallisuus toteutui mielestämme todella hyvin.

LÄHTEET

- Araneva, M. 2018. *Lastensuojelun perhehoito*. Helsinki: Alma Talent Oy.
- Bardy, M. 2013. *Lastensuojelun ytimissä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki, J. 2018. *Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas*. Teoksessa Valli, R. (toim.) 2018. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1: Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle*. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–46.
- Flovio 2024. *Jatkuvan parantamisen malli PDCA*. Saatavissa: <https://flovio.fi/jatkuvan-parantamisen-malli-pdca/> Viitattu 7.12.2024
- Helavirta, S. Halttunen, S. & Laakso, R. (toim.) 2021. *Sijaishuollon rajoitustoimenpiteet ammatillisina käytäntöinä ja kokemuksina*. Lapin ammattikorkeakoulun julkaisuja 12/2021. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:978-952-316-402-4> Viitattu 11.3.2025
- Hoikkala, S. & Pollari, P. 2019. *Meidän oma valvontasuunnitelma - Opas nuorten osallisuutta tukevaan omavalvontatyöhön lastenkodeissa*. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 4/2019
- Innokylä 2024. *Työkalut: Ideointipuu*. Saatavissa: <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/ideointipuu-brainstorming-tree> Viitattu 20.12.2025
- Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) 2012. *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura ry. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7411-30-8> Viitattu 20.2.2025
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 20.4.2023/741. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lain-saadanto/saadokokoelma/2023/741> Viitattu 18.3.2025
- Lastensuojelun keskusliitto 2023. *Osallisuus kuuluu kaikille*. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/osallisuus/> Viitattu 18.3.2025
- Lastensuojelulaki* 13.4.2007/417. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Viitattu 23.1.2025
- Lettenmeier, L., Palamaa, S., Teerijoki, J. & Vuojakoski, H. 2019. *Nuorten osallisuudesta elinvoimaa. Suomen nuorisovaltuustojen liitto*. Saatavissa: <https://nuva.fi/wp-content/uploads/2022/10/nuorten-osallisuudesta-elinvoimaa.pdf> Viitattu 25.1.2025
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2024. *Lapsen itsetunnon tukeminen*. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-itsetunnon-tukeminen/> Viitattu 18.3.2025
- Pelastakaa lapset 2023. *Palautteen kysyminen*. Saatavissa: <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsilta-opittua/lapsilta-opittua/osallisuus/tyoskentele-lapsen-kanssa/kysy-palautetta/> Viitattu 22.3.2025

- Pärssinen, I. & Seirala, V. 2024. *Kultturiharrastamisen koetut vaikutukset 2024 – selvitysraportti taiteen perusopetus*. Taiteen perusopetusliitto. Saatavissa: <https://artsedu.fi/wp-content/uploads/2024/10/Selvitysraportti-taiteen-perusopetus-Kulttuuriharrastamisen-koetut-vaikutukset-2024.pdf> Viitattu 10.4.2025
- Salonen, K. 2013. *Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-216-373-8> Viitattu 5.2.2025
- Sosiaalihuoltolaki* 31.12.2013/1301. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1301> Viitattu 24.3.2025
- Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:5. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3959-2> Viitattu 9.2.2025
- Suomen MAPA-keskus 2024. *Mitä on MAPA?* Saatavissa: <https://suomenmapakeskus.fi/mita-on-mapa-koulutus/> Viitattu 15.4.2024
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a. *Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma*. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma> Viitattu 22.1.2025
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023b. *Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen*. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/lapsen-oikeudet-lapsiperhepalveluiden-suunnittelussa/lasten-ja-nuorten-osallistuminen-ja-vaikuttaminen> Viitattu 9.4.2025
- Tervonen-Arnkil, K. & Sinkkonen, J. 2015. *Lapsi uusissa oloissa*. Duodecim.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2019:3. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf Viitattu 25.2.2025
- Voimaa taiteesta 2013*. Tutkivan teatterityön keskus, Tampereen yliopisto. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104547/978-951-44-9004-3%20.pdf?sequence=4&isAllowed=y> Viitattu 12.2.2025
- Valvira 2024a. *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan omavalvonta*. Saatavissa: <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/omavalvonta> Viitattu 11.2.2025
- Valvira 2024. *Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluyksikön omavalvontasuunnitelma*. Saatavissa: <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/omavalvontasuunnitelma> Viitattu 11.2.2025
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Tammi.

Informaatiokirje nuorille

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijää ja työskentelemme molemmat myös ***** lastensuojeluyksikössä ohjaajina. Opintoja suoritamme eri ammattikorkeakouluissa niin, että toinen meistä opiskelee Lapin ammattikorkeakoulussa ja toinen Centrian ammattikorkeakoulussa. Työstämme tällä hetkellä yhteistä opinnäytetyötä ja opinnäytetyömme tavoitteena on päivittää ***** yksikön omavalvontasuunnitelmaan sisällytetty hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, niin että myös te ***** sijoitetut nuoret osallistuisivat kyseisen suunnitelman päivittämiseen toiminallisoin menetelmin. Tarkoitus on myös kehittää menetelmiä, joilla teitä nuoria osalistetaan suunnitelman päivittämiseen.

Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma tulee pitää sisällään tiedot toimenpiteistä lasten ikätasoisien itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi sekä tiedot menettelytavoista ja sellaisesta hyvästä hoidosta, jotta lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin toteutuisi. Ja nyt teillä nuorilla olisi hyvä mahdollisuus saada tuoda omia näkemyksiä esiin ja kuuluviin.

Tarkoitus olisi, että kävisimme teidän ja muiden nuorten kanssa hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisältöä yhteisissä työpajoissa. Jokaisen työpajan jälkeen saisitte tuoda omia näkemyksiä esille ”hyvän kohtelun puuhun”. Jokaisessa työpajassa te saatte siis tuoda vapaasti omia toiveita koskien hyvänkohtelun puuta ja sen suunnittelua. Tarkoitus on siis maalata puu johonkin yhdessä sovittuun paikkaan Jokikallio 2 yksikön seinälle ja tämän jälkeen ajatuksena olisi, että maalatun tai askarrellun puun oksille te voisitte kiinnittää itse tekemiänne lappuja ikään kuin kuvastamaan puun lehtiä tai omenoita. Puuta suunnitellaan teidän nuorten ehdoilla ja sitä toteutetaan myös teidän toiveiden mukaisesti. Puuhun saa kirjoittaa ajatuksia asioista puun ”lehtiin” tai ”hedelmiin”. Tavoitteena on yhteisissä työpajoissa käytyjen asioiden pohjalta antaa teille mahdollisuus

tuoda näkyväksi omia ajatuksia ja mahdollisuus päästä vaikuttamaan omaan arkeen yksikössä. Tällä tavoin nostetaan teidän itsemääräämisoikeuttanne esiin sekä näkemyksiä siitä mitä hyvä kohtelu teidän mielestänne on. Käymme työpajoissa läpi mm. aikuisten velvollisuuksia sekä lasten oikeuksia ja velvollisuuksia. Käymme myös läpi lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ja lasten itsemääräämisoikeutta, sekä muutoksenhaku ja kantelumahdollisuuksia. Jokaisen työpajan jälkeen te pääsette siis tuomaan näkemyksiä esiin perustuen kunkin työpajan teemaan ja näkemykset tuodaan näkyväksi ”hyvän kohtelun puuhun”, mikä tulee kaikkien näkyville ***** yksikössä. Työpajoja olisi tarkoitus järjestää kahdesta neljään kertaa ja ajallisesti jokaisen yksittäisen työpajan kesto olisi noin yhden tunnin mittainen.

Olisimmekin erittäin kiitollisia, jos osallistuisit meidän ja muiden nuorten kanssa työstmään tätä tärkeää yhteistä projektia. Sinun mielipiteelläsi on merkitystä! Toivomme, että saisimme työstettyä hyvän kohtelun suunnitelmasta nuorten näköisen, eikä se tällöin olisi ainoastaan aikuisille suunnattu tylsä asiakirjapaperi.

Opinnäytetyöhön osallistuminen perustuu kuitenkin täysin vapaaehtoisuuteen ja sinulla on aina mahdollisuus lopettaa opinnäytetyöhön osallistuminen omalta osalta. Jos päätät kuitenkin lähteä mukaan, niin voit siitä huolimatta keskeyttää työpajoihin osallistumisen omalta osalta, eikä syytä tähän tarvitse meille erikseen perustella. Opinnäytetyössä ei tulla käsittelemään henkilötietoja, eikä teidän tietojanne ilmaista opinnäytetyössä niin, että ne olisivat tunnistettavissa. Opinnäytetyö toteutetaan tammi- helmikuun 2025 aikana.

Halutessanne saatte lisätietoa hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta esimerkiksi verkosta osoitteesta: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma>

Jos sinulla herää mieleen jotain kysyttävää liittyen tähän opinnäytetyöhön, niin aina voit tulla meiltä ohjaajilta kyselemään!

Ystävällisin terveisin Joni Hannula ja Janne Konttila

Informaatiokirje vanhemmille

Hei!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa ja työskentelemme molemmat myös ***** lastensuojeluyksikössä ohjaajina. Opintoja suoritamme eri ammattikorkeakouluissa niin, että toinen meistä opiskelee Lapin ammattikorkeakoulussa ja toinen Centrian ammattikorkeakoulussa. Työstämme tällä hetkellä yhteistä opinnäytetyötä ja opinnäytetyömme tavoitteena on päivittää *****:n omavalvontasuunnitelmaan sisällytetty hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, niin että myös *****:een sijoitetut nuoret osallistuisivat kyseisen suunnitelman päivittämiseen toiminallisilla menetelmin. Tarkoituksena on myös kehittää menetelmiä, joilla nuoria osallistetaan suunnitelman päivittämiseen.

Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma tulee pitää sisällään tiedot toimenpiteistä lasten ikätasoisesta itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi sekä tiedot menettelytavoista ja sellaisesta hyvästä hoidosta, jotta lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin toteutuisi.

Lastensuojelulaitokseen sijoitettujen lasten osallisuus nostetaan konkreettisesti esiin siinä, kuinka laissa on määritelty se, kuinka hyvää kohtelua koskevaa suunnitelmaa laatiessa ja sen tarkistamisessa on kuultava sijoitettujen lasten mielipiteitä. Lapsille on siis annettava mahdollisuus osallistua kyseisen suunnitelman laatimiseen ja tämä olisikin erittäin tärkeää, sillä tämä on yksi hyvä keino päästä vaikuttamaan. Suunnitelman tultua valmiiksi on se myös käytävä läpi yhdessä yksikköön sijoitettujen lasten kanssa. Suunnitelma tulee olla tämän jälkeen myös kaikkien nähtävillä yksikössä ja se tulee vielä erikseen lähettää yksikköön sijoitettujen lasten sijoituksesta vastaaville hyvinvointialueille sekä lasten vastaaville sosiaalityöntekijöille. Suunnitelma kuuluu lain mukaan myös tarkistaa ja arvioida vuosittain. (Lastensuojelulaki 2007/417 § 11:61b.)

Tarkoituksena olisi, että kävisimme läpi nuorten kanssa hyvää kohtelua koskevan suunnitelman sisältöä eri työpajoissa. Jokaisen työpajan jälkeen lapsen saisivat tuoda ajatuksiinsa esille yhdessä rakennettuun ja maalattuun ”hyvän kohtelun puuhun”. Jokaisessa työpajassa lapset saavat siis tuoda vapaasti omia toiveitaan koskien hyvänkohtelun puuta ja sen suunnittelua. Ajatuksena olisi, että maalatun tai askarrellun puun oksille lapset voisivat kiinnittää itse tekemiään lappuja ikään kuin kuvastamaan puun lehtiä tai

tai omenoita. Puuta suunnitellaan kuitenkin lasten ehdoilla ja se toteutetaan heidän toiveidensa mukaisesti. Lapset saavat kirjoittaa ajatuksiaan asioista puun ”lehtiin” tai ”hedelmiin”. Tavoitteena on yhteisissä työpajoissa käytyjen asioiden pohjalta antaa lapsille mahdollisuus tuoda näkyväksi omia ajatuksiaan ja mahdollisuus päästä vaikuttamaan omaan arkeensa yksikössä. Tällä tavoin nostetaan lasten itsemääräämisoikeutta esiin sekä lasten näkemyksiä siitä mitä hyvä kohtelu on.

Opinnäytetyöhön osallistuminen perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja nuorella on aina mahdollisuus lopettaa opinnäytetyöhön osallistuminen omalta osalta, ja tästä tulemme myös nuoria informoimaan. Opinnäytetyössä ei tulla käsittelemään henkilötietoja, eikä nuorten tietoja ilmaista opinnäytetyössä niin, että ne olisivat tunnistettavissa. Opinnäytetyö toteutetaan tammi- helmikuun 2025 aikana.

Jos lapsi on alle 15-vuotias, niin tällöin teillä vanhemmilla on oikeus kieltää lapsenne osallistuminen tähän kyseiseen opinnäytetyöhön. Mikäli haluatte kieltää lapsen osallistumisen, niin toivomme, että olisitte yhteydessä meihin sähköpostitse tai puhelimitse. Voitte olla meihin yhteydessä myös, mikäli teillä nousee mieleen jotain muuta kysyttävää liittyen opinnäytetyöhömmme.

Yhteystiedot: *****

Sähköposti: *****

Halutessanne saatte myös lisätietoa hyvää kohtelua koskevasta suunnitelmasta esimerkiksi verkosta osoitteesta: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma>

Ystävällisin terveisin Joni Hannula ja Janne Konttila